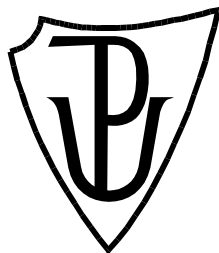

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Filosofická fakulta

Katedra sociologie a andragogiky

Život Čechů v rumunském Banátu

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Autor:	Jakub Masařík
Studijní program	B6107
Studijní obor:	Kulturní antropologie
Forma studia:	Prezenční
Vedoucí práce:	Mgr. Andrea Preissová Krejčí, Ph.D

Olomouc 2013

Prohlašuji, že jsem předloženou bakalářskou práci vypracoval samostatně za použití citované literatury.

V Olomouci dne:

.....

Podpis autora

Na tomto místě bych rád poděkoval své vedoucí práce Mgr. Andree Preissové Krejčí, Ph.D., za cenné připomínky a čas, který mi věnovala. Dále bych chtěl poděkovat všem svým respondentům za to, že si na mě udělali čas. A díky patří také mé přítelkyni a mojí rodině za podporu.

Anotace

Tato bakalářská práce je zaměřena na popis života české menšiny žijící v rumunském Banátu. V poslední době je téma českých menšin žijících v zahraničí velmi aktuální. Práce zachycuje postupný historický vývoj českých vesnic až do současnosti. Hlavním cílem této práce je analyzovat aktuální problémy českých menšin a jejich každodenní život v Banátu. Práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. V první části se zaměřuji na historický vývoj českých vesnic a dále na témata spojená s každodenním životem. Praktická část je založena na terénním výzkumu ve Svaté Heleně a Gerníku. Rozhovory se týkaly aktuálních problémů tamních obyvatel.

Klíčová slova

Rumunský Banát

České vesnice

Česká menšina

Terénní výzkum

Annotation

This bachelor work describes life of a Czech minority, living in Romanian Banat. Today is the subject of Czech minority groups abroad very topical. The work is about historical evolution of Czech villages up until now. The main aim is to analyze actual problems of Czech minority groups and their daily life in Banat. The work is divided into theoretic and practical part. In the first part I deal with historical evolution of Czech villages and on topics associated with daily life. The practical part is based on the ethnographic investigation realized in St.Helena and Gernik. Interviews were focused on current problems of local inhabitants.

Key words

Romanian Banat

Czech villages

Czech minority

Ethnographic investigation

Obsah

I. Úvod a cíl práce	9
II. Teoretická část	12
2.1 Banát	12
2.2 Historie Banátu.....	13
2.3 Založení vesnic	14
2.3.1 První vlna osídlení	15
2.3.2 Druhá vlna osídlení.....	16
2.4. Základní informace o vesnicích	20
2.4.1 Svatá Helena (rumunsky Sfânta Elena)	20
2.4.2 Gernik (rumunsky Girnik, německy Weitzenried)	22
2.4.3 Rovensko (rumunsky Ravensca, maďarsky Ravenszka)	23
2.4.4 Bigr (rumunsky Bigar, německy Schnellerruhe)	24
2.4.5 Eibentál (rumunsky Eibenthal, maďarsky Tiszovicza)	25
2.4.6 Šumice (rumunsky Sumita, maďarsky Sumicza).....	25
2.5 Struktura vesnic	26
2.6 Obživa.....	27
2.6.1 Řemesla	27
2.6.2 Hornictví.....	27
2.6.3 Zemědělství	28
2.6.4 Turismus.....	28
2.7 Náboženství.....	29
2.7.1 Svatba.....	30
2.7.2 Křtiny	31
2.7.3 Pohřeb.....	32
2.8 Školství	32
2.8.1 Historie vzdělávání	33
2.8.2 Současné vzdělávání	33
2.9. Reemigrace.....	34
2.9.1 Reemigrační vlna po roce 1945.....	35
2.9.2 Reemigrační vlna po roce 1989.....	35

2.10 Projekty pro rozvoj.....	36
2.10.1 Agroturismus.....	36
2.10.2 Obchod.....	37
III. Praktická část	38
3.1 Cíl výzkumu	38
3.1.1 Intelektuální cíl.....	39
3.1.2 Praktický cíl	39
3.1.3 Personální cíl	39
3.2 Výzkumné otázky	39
3.3 Stanovení konceptuálního rámce	40
3.4 Lokalizace terénního výzkumu	41
3.5 Respondenti	41
3.6 Výzkumný plán a metody sběru dat.....	42
3.7 Průběh získávání dat	43
3.8 Zpracování dat.....	44
3.8.1 Kategorie	45
3.9 Analýza dat.....	45
3.9.1 Vztah k ČR.....	46
3.9.2 Vztah k majoritě	47
3.9.3 Český jazyk	48
3.9.4 Vztahy mezi krajany	50
3.9.5 Turismus.....	51
3.10 Závěry výzkumu.....	53
IV. Závěr	55
V. Přílohy	56
5.1 Seznam respondentů	56
5.1.1 Svatá Helena.....	56
5.1.2 Gerník.....	56
5.2 Obrazová příloha	57
VI. Zdroje.....	58
6.1 Knižní zdroje	58
6.2 Internetové zdroje.....	59

I. Úvod a cíl práce

Má práce se bude zabývat celkem šesti ryze českými vesnicemi. Nejprve budu psát o oblasti, ve které se vesnice nacházejí. Pro představu přiblížím ráz krajiny Rumunska a zodpovím pár prvních otázek ohledně Banátu. Potom bude následovat stručná historie Banátu od antické doby až po současnost. Dále uvedu základní informace k jednotlivým vesnicím a také k jejich historii.

Po obeznámení s historií se zastavím u způsobu obživy zdejších Čechů, jejich původního uplatnění a některých tradic, které dodržovali a které si uchovali. V těchto tématech je patrné, že český vliv na prostředí, kde žili, je značný. Hlavně způsob stavění domů a materiál, který se na stavbu používal, ale také oblečení, to všechno bylo typicky české. Dále se rozepíšu o víře a vzdělání a o nutnosti přítomnosti českých učitelů v průběhu let.

Ve srovnání s posledním desetiletím se toho muselo hodně změnit. Alespoň se o tom domnívám, vezmeme-li v úvahu vyliďňování vesnic a snahu turistů objevit zde „živý skanzen“. O budoucnosti vesnic se také zmíním, tedy o směru, kterým se zatím vydaly. S rozšiřující se globalizací se mění vše a ani „naše“ ukryté vesničky nezůstanou bez dohledu. I tato kultura se mění. Business, který se dělá z pobytu u našich krajanů, mluví za vše. Avšak na druhou stranu je to pro ně možná jediný příjem, který je udržuje naživu.

Svou prací bych chtěl českou menšinu přiblížit lidem z České republiky z pohledu antropologa, protože naši krajané nejsou zaostalí, nezasekli se v čase. Oni žijí stejný život jako my, pouze dokázali žít v místech, kde to ostatní nesvedli. Všichni lidé, kterých se zeptáte na tamní přírodu, v které se vesnice nalézají, vám potvrdí, že je to kraj velmi malebný. Kraj hornatý, bohatý na rokliny a skalní masívy. Prostředí s rozsáhlými pastvinami a hlubokými lesy. Jen na málo místech je příroda tak blízko k člověku jako zde. Ti lidé přišli do divočiny, vydobyli si v ní své místo a snažili se tu s ní žít v harmonii. Návštěvník vám také potvrdí, že by tu nechtěl žít. Mnoho lidí vzdalo

přežívání ve zdejších horách a přesunulo se do měst. Ano, není to milosrdné místo, ale zdejší osadníci jsou bohublí lidé se srdcem na pravém místě.

Moji známí mi vyprávěli o nečekané přívětivosti ze strany obyvatel jedné vesnice. Ačkoli bylo vidět, že žijí v nuzných podmínkách, podstrojovali jim jako králům. Takové uvítání nečekali a překvapilo je. Dodnes na ně vzpomínají. Ač chudí na majetku, přesto pohostinní. Myslím, že mezilidské vztahy jsou pro tyto komunity významným pilířem přežití. Dále jsem se dozvěděl o solidaritě mezi jednotlivými rodinami, o společných událostech a vzájemné výpomoci. Tamní lidé mají těžký život, avšak žijí ho kvalitně a v harmonii. Alespoň tak to vypadalo před 20 lety. Jak je to dnes? K tomu jsem získal informace během terénního výzkumu. Více než jasná je skutečnost, že mladí lidé odtud odcházejí, ale staří tam chtějí dožít.

Některé organizace v České republice bojují za udržení života v těchto vesnicích různými projekty. Kvůli špatným pracovním podmínkám jsou nuceni naši krajané žít se prodejem panenek, výrobků z proutí a jiných tradičních věcí. Dalším projektem je snaha přivést sem lidi z Česka.

První, co se mi na internetu objevilo po zadání slova „Banát“ nebyla historie ani umístění, ale dovolená. Dovolená u našich krajanů. S takovou nabídkou jsem se setkal na většině odkazů. Upřímně, zmocnil se mě úzkostný pocit. Položil jsem si otázku: „Opravdu jsou turisté to, co zachrání české vesnice?“ Uvědomuji si fakt, že mladé rodiny odcházejí do České republiky a kvůli tomu je méně lidské síly, která by se starala o úrodu a dělala i jiné práce. Lidé, kteří už dospěli do podzimu života, nemají tolik sil, a proto nedokážou vše obstarat. To vše spěje k zániku těchto vesnic. Kdo by tu taky žil, když se zdá, že všude jinde se žije lépe. Krutou pravdou je, že rodinám emigrujícím do ČR se nedaří lépe. Svou chalupu vymění za panelový dům, který jim začne brzy být malý a jejich práce je stejně stereotypní jako práce na poli. V brzké době se jim začne stýskat po starém životě a někteří se rozhodnou pro návrat zpátky.

Otázkou tedy zůstává, jak pomoci vesnicím udržet jejich existenci. Další otázkou je: Pokud jsou turisté řešením, co očekávají návštěvníci od těchto míst a co obyvatelé těchto míst očekávají od návštěvníků? Ať je to jakkoli, obávám se, že turista by zde chtěl vidět historické muzeum české kultury 19. století, které mu nabízejí v letáčku - totiž výpravu do minulosti. Zatímco člověk z Banátu by se možná chtěl rozvíjet. Avšak jakým směrem se bude rozvíjet, když se bude muset starat o turistu,

který si u něj pronajme pokoj. Ano, peníze budou rozhodovat. Kulturu našich krajanů, kterou budeme chtít spatřit, budeme nevědomě měnit. Ten proces již započal.

Na jedné straně jsem se setkal se snahou organizace Člověka v tísni o udržení tradičního života a vytvoření možná živého skanzenu, kam by si mohl český turista zajet na dovolenou. Na straně druhé se snahou samotných obyvatel vesnic, přiblížit se k modernímu světu. Obě snahy vyvolávají mnoho otázek a mnoho kritiky. V mé práci bych proto chtěl zpracovat, co možná nejvíce knižních zdrojů a porovnat je s výpověďmi lidí ve vesnicích a mou zkušeností, tak aby byla interpretace života v rumunském Banátu, co nejvíce věrohodná. Nejde mi čistě jen o popis projevů tamní minority, ale také o zamyšlení se nad budoucností zůstávších Čechů. Na závěr použiji obrázkovou přílohu, protože mám dojem, že má slova dosti nevybarví některé jevy.

Práce je rozdělena do dvou částí – teoretické a praktické. Praktická část bude založena na terénním výzkumu, který proběhne ve vybraných lokalitách v Banátu (Svatá Helena, Gernik). Praktická část se bude zabývat zejména současnou situací v českých vesnicích.

V Praktické části bude popsán kvalitativní výzkum. Zvolil jsem si metodu polostrukturovaného rozhovoru s pamětníky a Čechy žijícími dodnes na území Banátu (Svatá Helena, Gernik). Rozhovory se budou týkat hlavně aktuálního života lidí na vesnicích. To znamená, že se nebudu zaměřovat tolik na historii, ale větší pozornost budu věnovat změnám ve vývoji jejich života v posledních deseti letech. Tématem rozhovorů bude vzdělávání, sociální zázemí, vztahy s majoritou, identita Čechů, mezilidské vztahy, zvyky (převzaté nebo zachované), kulturní aktivity, zaměstnání, obživa, obchod, zdravotnictví, turismus, emigrace. S ohledem na množství témat se zaměřím hlavně na turismus a vztah narátorů k Rumunsku a k České republice.

II. Teoretická část

2.1 Banát

Banát je oblast v jihovýchodní Evropě rozprostírající se dnes na území tří států. Východní část leží v Rumunsku, západní v Srbsku a severní část v Maďarsku. Srbské slovo Banat znamená zármutek, ale význam slova je spíše odvozený od slova Ban označující lorda nebo krále, proto Banát značí královské území. České vesnice jsou k nalezení po celém území Banátu. Tato práce je ale zaměřena na vesnice ve východní části, tedy v Rumunsku. Nalézají se jich tu celkem šest, pomineme-li vesnice se smíšeným obyvatelstvem nebo vesnice, které nejsou ryze české a Češi jsou v nich opravdu jen jako menšina.

Všech šest vesnic je postaveno vysoko v rumunských horách, přesněji v nejjižnějších výběžcích Karpat. Povrch tvoří pahorkatina a hornatina od 400 až do 700 metrů nad mořem. Krajinou teče řeka Dunaj, při které byly nejstarší vesnice postaveny a po které se do těchto končin dostali první osadníci. Od Dunaje směrem k českým vesnicím, přibližně od 80 m. n. m., se zvedají někdy až strmé kopce. V této rázovité krajině jsou mnohá údolí, skalní masívy, závrtky a krápníkové jeskyně. Místní kopcovitá krajina je pro oči malebná, ale na druhou stranu s sebou přináší špatnou dostupnost k některým vesnicím, obzvláště v zimě. V těchto končinách byly velmi bohaté a husté pralesy, kterým dominovaly habry a buky. Lesy kolem českých vesnic byly z velké části vykáceny a dnešní terén prolíná mnoho pěšinek a potůčků. Půda je zde úrodná jen po určitou hloubku. Jinak je jílovitá. Problémy místním lidem působí počasí, protože ve zdejší oblasti prší jen málokdy. Ale když už prší, tak pořádně. Teploty v porovnání s ČR jsou v létě vyšší a v zimě nižší.

Všem šesti českým vesnicím dominují lidé českého původu, kteří do této oblasti přišli v první polovině 19. století. V dnešní době se pro jejich potomky užívá označení rumunští Češi nebo čeští krajané.

Těsně za vesnicemi se nacházejí políčka a ještě dále jsou pastviny. Mezi jednotlivými vesnicemi jsou rozmístěné salaše Rumunů. Ti se tu živí většinou jako pastevcí ovcí nebo koz.

2.2 Historie Banátu

Oblast Banátu byla v antických dobách známa jako domov Dáků.¹ Avšak když Marcus Ulpius Traianus, římský císař, podnikl v roce 101 našeho letopočtu trestnou výpravu proti dáckému králi Decebalovi, kterého porazil v bitvě u Tapae, začal si dnešní Rumunsko postupně podmaňovat. Do roku 106 měl zemi Dáků pod svou nadvládou, včetně Banátu. Dákové se postupně pořímštili a zmizeli podobně jako z Čech Keltové. Po sobě zde zanechali pár slov, které přetrvaly a byly přejaty do Slovenštiny. Jsou to např.: brynza, bača, vatra.

Během 6. století na toto území přicházeli Slované. Když bulharský chán Asparuch založil svou první bulharskou říši, jeho lid se postupem času asimiloval mezi slovanské obyvatelstvo. V 9. století se stala bulharská říše centrem křesťanství a slovanské kultury. V době rozpínání uherského království se v 11. století Banát dostal do držav Uher.² V roce 1522 mělo toto území charakter vojenské hranice s vojenskou správou a mělo bránit nájezdům Turků do střední Evropy.³

Za vlády Sulejmana I., osmanského sultána, se dostaly Uhry do problémů. Po porážce v bitvě u Moháče 1526 už nebyly tak jednotné. Sulejman postupně obsadil značná území, včetně dnešního Rumunska. Od roku 1552 byl Banát pod tureckou kontrolou, patřil tedy k Osmanské říši. Změna přišla až v roce 1716, kdy proti Turkům vytáhl Evžen František Savojský s rakouskou armádou. Dobil město Temešvár a s ním i Temešský Banát. Na základě Požarevackého míru 21. července 1718 bylo severní Srbsko, Malé Valašsko a Temešský Banát připojeny k habsburské monarchii.⁴

V Temešském Banátu se stal guvernérem hrabě Claudius Florimund de Mercy.⁵ Mezi lety 1716-1733, ve kterých spravoval Banát, uskutečnil v této oblasti vyčištění řečišť a vysušení močálů. Musíme vzít na vědomí, že dokud místo bylo v tureckém

¹ CHLUBNÝ, Jiří. *Antika* [online]. ANTIKA.avonet.cz, 14.09.2004 [cit. 2011-05-03]. Getové a Dákové. Dostupné z WWW: <<http://antika.avonet.cz/article.php?ID=1601>>.

² VACÍK, Jan. *Krajané ve světě* [online]. 1.11.2010 [cit. 2011-05-03]. Historie území Banátu. Dostupné z WWW: <<http://www.krajane.estranky.cz/clanky/historie-uzemi-banatu/historie-uzemi-banatu.html>>.

³ JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. s. 10

⁴ VACÍK, Jan. *Krajané ve světě* [online]. 1.11.2010 [cit. 2011-05-03]. Historie území Banátu. Dostupné z WWW: <<http://www.krajane.estranky.cz/clanky/historie-uzemi-banatu/historie-uzemi-banatu.html>>.

⁵ Historie Rumunska. In: *CK MUNDO* [online]. Hradec Králové [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/rumunsko/historie>

držení, nikdo se nestaral o cesty, natož o zadržování vody. Toto místo bylo pusté lidu a přeměnilo se brzy v zalesněnou divočinu. Díky zásahu hraběte de Mercy byly cesty opět opraveny a do těchto míst začali přicházet obchodníci, řemeslníci, atd.

Za vlády Marie Terezie byly na území Banátu, kromě původního rumunského a srbského obyvatelstva i nepočetné etnické skupiny Židů, cikánů a Turků. Tato velmi řídko osídlená oblast se začala kolonizovat dosídlenci v rámci Rakouského císařství, kteří podléhali vojenské hranici a měli povinnost strážní služby. Byly zde zakládány vesnice, Banát se zalidnil a dostal se pod civilní správu. Na sever a západ Banátu přišli saští a švábští Němci, Maďaři, Bulhaři a Slováci.⁶ Potom, za Josefa II. připadl Banát, tehdy rozdělený na tři župy, pod Uhersko. Za vlády císaře Františka II. zůstávala nejjižnější část Banátu stále liduprázdná a to s sebou přinášelo vojenskostrategickou a hospodářskou nevýhodu.

Situace se změnila až v první polovině 19. století, kdy do těchto oblastí přicházeli Češi. Území Banátu bylo připojeno k Uherskému království do roku 1848, kdy se banátští Srbové se zbraní v ruce postavili proti Maďarům a tím prokázali věrnost rakouské koruně. Na oplátku byla císařským rozhodnutím připojena pod rakouskou korunu území pod názvem Srbská vojvodina a Temešský Banát. To trvalo do roku 1867, kdy se vytvořilo Rakousko-Uhersko a kdy území severního Srbska a kolem Temešváru připadly opět Uhersku. Součástí Uherska bylo toto území do roku 1918.⁷ Prvního listopadu 1918 se totiž vytvořila samostatná Banátská republika. Politické organizace tak využily rozpadu Rakousko-Uherska. Nicméně byla podpořena pouze Maďarskem a Srbsko a Rumunsko použilo vojenskou sílu, proti které Banát nic nezmohl. A tak republika skončila 15. listopadu 1918 vpádem srbských vojsk a následným rozdělením mezi Srbsko, Rumunsko a částečně i Maďarsko.⁸ Tato územní změna přetrvala až do současnosti.

2.3 Založení vesnic

Od požarevackého míru a od vytlačení Turků za Dunaj byl Banát téměř lidu prázdný. V době působení hraběte Florimunda de Mercyho v guvernéřském křesle mezi

⁶ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: KUDRna, 2002. s. 100

⁷ Historie Rumunska. In: *CK MUNDO* [online]. Hradec Králové [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/rumunsko/historie>

⁸ Tamtéž

lety 1716 - 1733 se Banát začal opět zalidňovat. Hrabě dostal povolení od císaře Karla VI. zdejší oblast obsadit Němci z jižního Německa. Předtím tu byly ještě zbytky původního obyvatelstva (Srbové, Rumuni) a menších etnických skupin (Židé, Romové, Turci). Toto území bylo hraniční provincií, a proto bylo nutné z hlediska hospodářského i vojenského mít území pod kontrolou.⁹ Avšak jih zůstával stále neobydlený a pokrytý hlubokými lesy. V této krajině Němci nechtěli žít a tak se nejjihnější část rumunského Banátu stala trnem v oku císařství. Toho využil v roce 1823 Magyarly, obchodník se dřevem z banátské Oravice, který od vlády odkoupil za minimální poplatek rozsáhlou část lesů, aby na svoje náklady stromy kácel a draze dřevo prodával dál.¹⁰

2.3.1 První vlna osídlení

Svým počínáním vyvolal Magyarly první vlnu českého osídlení. Vyslal totiž do Čech „agenty“, kteří měli pomocí velkých slibů naverbovat hlavně lesníky a dřevorubce. Doba byla bídná, české země byly také vyčerpány válkami a tak nabídka cesty do nové země, kde příchodího ušetří od vojny, deset let od daní, a kde je právo na vlastní půdu jisté, přišla velmi vhod. Agenti byli úspěšní a na cestu do „země zaslíbené“ se vydali lidé převážně z Plzeňska, Klatovska, Domažlicka a Čáslavska.¹¹ V první kolonizační vlně mezi lety 1823 a 1825 podniklo tuto dvouměsíční cestu asi 150 až 200 rodin, to je asi 600 až 750 lidí.¹² Tento proud byl složen z českých, ale i německých rodin. Nábor lidí z oblasti jihozápadních Čech zvolil Magyarly pravděpodobně proto, že se jednalo o hornatou lesní oblast, podobnou jižnímu Banátu. Aby mohli být lidé přesídlení, musel Magyarly sám nebo s pomocí pověřených osob vyjednat lidem propouštěcí listy a pasy, jak ukládalo rakouské právo.¹³ Češi po příchodu na vyjednané místo našli pouze husté lesy. Museli si všechno vydřít holýma rukama.

Počátky osídlování:

⁹ SVOBODA, Jaroslav. *Velvyslanectví České republiky v Bukurešti* [online]. 2006-09-26 [cit. 2011-04-21]. Historie - stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. Dostupné z WWW: <<http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>>.

¹⁰ Tamtéž

¹¹ SECKÁ, Milena. Češi v rumunském Banátu. In: *Češi v cizině* : č. 8. Praha : Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd ČR, 1995. s. 28

¹² JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. s. 14-15

¹³ tamtéž

„Čeští přistěhovalci byli přivedeni na površí Poiana Alibegului a tam, v hustém, velkém pralese se jim řeklo, aby si každý vyhlédl vhodné místo a započal s kácením lesů.

Nejdříve si postavili hliněné boudy částečně ležící v zemi. Střecha nad zemí byla ze syrových trámů, na které se naházela země a drny. V jedné takovéto boudě bydlelo 5-6 osob, často i více.

Hořce oplakávali své malé chaloupky, které zanechali ve vlasti. Začli však pilně pracovat. Sekání, bouchání, řezání a štípání se ozývalo ze všech stran, roklin i strání. Teprve večer vše utichlo, a všichni se shromáždili u velkých rozdělaných ohňů a jednoduché hubené večere.

Pomalou se stráně čistily a vysekávaly.”¹⁴

Roku 1823 založili vesnici Svatou Alžbětu a v roce 1824 Svatou Helenu. Obě měly název po Magyarlyho dcerách. Kácení a vození dřeva k Dunaji trvalo od příchodu první osídlovací vlny jen čtyři roky, pak Magyarly zmizel i se všemi stroji na mýcení a sen o ráji se rozplynul a s ním i všechny sliby. Lidé byli nuceni se živit rolnictvím. Mužům nezbylo nic, než obrátit se v květnu roku 1826 na vojenského velitele v Karansebeši a požádat ho o přijetí mezi pohraničníky.¹⁵ Vojenská správa žádosti vyhověla, neboť kraj byl velmi řídko osídlen a pohraničníků bylo třeba. Tak se Češi přihlásili ke službě u 13. rumunsko-banátského pluku hraničářů.¹⁶ Některé rodiny se ale odhodlaly absolvovat strastiplnou cestu zpátky do Čech.

2.3.2 Druhá vlna osídlení

Druhá vlna kolonistů přicházela na žádost rakouské vojenské správy, která potřebovala další pohraničníky, kterými by osídlila levý břeh Dunaje, a tím i chránila zemi před expanzí Turků.

¹⁴ Schögl, Jindřich. Dějiny českých osad v rumunském Banátě II. Praha, vydal Národní rada československá, 1926. [cit. 2011-04-21]. Dostupné z WWW: <http://www.dovolena-banat.cz/o-banatu.html>

¹⁵ JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. s. 15

¹⁶ MÍČAN, Vladimír. *Za chlebem vezdejším : Evangelisační návštěva československých osad evangelických v Rumunsku*. Brno: Biblická jednota, 1931.s. 32

„Nemáte půdu ani práci, hledáte štěstí, dejte se naverbovat za císaře pána a vydejte se na jih země. Za Dunajem je nepřítel ohrožující naše šťastné bytí, osmanská říše. Dostanete vše, co vám chybí. Můžete s sebou vzít celé rodiny, místa je tu dost. Tvořivé české ruce si jistě poradí a z nevládné krajiny plné neprostupných lesů a divoké zvěře brzy učiní malý ráj na zemi. K tomu věčnou zásluhu na nebi, neb budete naši křesťanskou půdu chránit proti pohanům.“¹⁷

Mezi lety 1827 a 1828 se několik set lidí vydalo ze západních, středních i východních Čech do Banátu. Lid přicházející sem skoro z celých Čech byl lákán několika výhodami plynoucími z osídlení tohoto území. Výhody byly určeny rakouskou vládou, neboť Banát byl vojenskou hranicí a tak se na obyvatele jeho území vztahovala jiná práva a povinnosti, než která platila uvnitř Rakouska-Uherska. Příchozím bylo slíbeno osvobození od mnohaleté vojenské služby, která byla nahrazena vojenskou službou profesionální. Dále nemuseli platit deset let pozemkovou daň z území, které si mohli vybrat sami, pokud si ho vymýtili. Nemuseli platit daň domovní a dřevo na stavbu domu a osivo na jeden rok jim bylo přiděleno zdarma. Život v monarchii byl obecně na venkově považován za nuzný (poddanství, chudoba, čtrnáctiletá vojenská služba).¹⁸ Proto tyto výhody byly velmi užitečné.

Celkem se na cestu vydalo 1700 rodin, z nichž část byly rodiny českých Němců, které v Banátu založily německé vesnice.¹⁹ Tito lidé museli v Čechách prodat veškerý majetek a na cestu si vzali jen to nejnútnejší. Jejich jediná jistota byla někde tam v neznámu. Sázka na nejistotu. Jejich cesta vedla přes České Budějovice a Vídeň, kde se nalodili na lodě a vory.²⁰ Poté několik týdnů pluli po mohutné řece Dunaj. Když dorazili do země zaslíbené, čekalo je nemilé překvapení. Slíbené pozemky ležely vysoko na strmých kopcích obklopené stoletými duby. Část lidí, která se tu rozhodla zůstat, si v těchto místech nejprve musela vydobýt místo k životu. V období od roku 1827 do 1828 byly založeny čtyři vesnice, které přetrvaly dodnes: Bígr, Eibentál, Rovensko a Šumice.

¹⁷ Výzva rakouské vlády k osídlení Banátu v roce 1827 na vojenské hranici nad Dunajem. Soudobá parafráze.

¹⁸ SVOBODA, Jaroslav. *Velvyslanectví České republiky v Bukurešti* [online]. 2006-09-26 [cit. 2011-04-21]. Historie - stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. Dostupné z WWW: <<http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>>.

¹⁹ Scheufler, Vladimír. *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha, vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku 1992, s. 18

²⁰ KVAČEK, Jiří. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*. Editor Jiřina Langhammerová. Praha: Národní muzeum, 2009, s. 6

Brzy se hluboké lesy kolem založených osad proměnily v políčka a pastviny. Ovšem s lesy se ztrácely i malé potůčky, z kterých osady žily, a pro pitnou vodu se muselo chodit daleko. Ze strachu z velké vody vesnice nebyly zakládány blízko u Dunaje, ale v kopcích. V roce 1845 zanikla právě kvůli nedostatku vody vesnice Svatá Alžběta. Její obyvatelé se přestěhovali do Svaté Heleny.²¹ Byli to většinou katolíci a tak se lidé ve Svaté Heleně od té doby dělí na evangelíky a katolíky. Čeští kolonizátoři přicházeli i individuálně. Usazovali se spíše ve větších městech. Z původních jmen, s kterými lidé přišli z Čech, jsou nejfrekventovanější: Eliáš, Hrůza, Hrdý, Klepáček, Mlejnek, Pek, Růžička, Štěpnička, Švejda, Tábořský.²² Tito lidé byli poddaní, povoláním povětšinou řemeslníci jako truhláři, tesaři, kováři nebo drobní zemědělci či chalupníci. V jižním Banátu se z nich stali zemědělci, pastevci a lesní dělníci, později i již zmínění pohraničníci. To se týkalo zvláště mužů. Ženy zůstávaly v domácnosti nebo se hlásily do služby ve městech.

Po roce 1873 byla ukončena ostraha protiturecké vojenské hranice na Dunaji a z vojáků se stali rolníci a ke konci století horníci.²³ V 60. letech 20. století přijalo mnoho mužů práci v nově otevřených rudných dolech, takže zemědělství se věnovali až po příchodu ze směny. Péče o hospodářství a o domov ležela od té chvíle na bedrech žen. Ačkoli práce v dolech nebyla nijak jednoduchá a muži trpěli i nemocemi způsobenými špinavým prostředím a těžkou námahou, byl to pro ně jistý výdělek. Doly byly zavřeny v roce 2004.²⁴

Po první světové válce byly české vesnice odtrženy od svých hospodářských center, neboť se staly součástí Rumunska. Lidé odcházeli daleko více do měst nebo emigrovali do USA, Argentiny, Brazílie či Srbska. Po druhé světové válce se situace změnila, protože Československo v letech 1947- 1949 projevilo zájem o zdejší vlastence kvůli potřebě obsadit pohraničí. Byla podepsána smlouva mezi

²¹ SVOBODA, Jaroslav. *Velvyslanectví České republiky v Bukurešti* [online]. 2006-09-26 [cit. 2011-04-21]. Historie - stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. Dostupné z WWW:<<http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajan/historie.html>>.

²² *Svatá Helena: Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z <http://www.svata-helena.eu/historie.htm>

²³ KVAČEK, Jirí. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*. Editor Jiřina Langhammerová. Praha: Národní muzeum, 2009, s. 6

²⁴ *Svatá Helena: Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z <http://www.svata-helena.eu/historie.htm>

Československem a Rumunskem a část Čechů se mohla vrátit. Asi 5000 osob (1/3) z rumunského Banátu se vrátilo do původní vlasti.²⁵

Tab.1 Lidnatost v českých vesnicích v Rumunsku v letech²⁶

Rok	1830	1869	1880	1890	1900	1910	1930	1948	1991	2002	2008
Svatá Helena	338	469	641	757	766	814	960	1170	800	507	338
Gernik	469	820	913	1029	1155	1048	1389	1153	910	512	350
Rovensko	237	321	410	418	386	355	415	437	235	150	70
Bígr	266	225	238	382	325	377	586	786	360	229	250
Eibentál	356	469	552	597	720	848	960	681	400	308	350
Šumice	123	202	263	314	376	423	660	450	210	143	80
Celkem	1789	2506	3017	3397	3728	3865	4970	4677	2915	1849	1438

Češi v těchto krajích zažívali těžké chvíle. Svě o tom ví pan František Hrůza, který o svém dětství vypráví v knížce „Ze Svaté Heleny do Čech“. Smrt prý byla vždy nablízku. Nejvíce se jí však obávali v zimě, kdy byly cesty neprůchozí, a k doktorovi nebylo možné se dostat. Těžko se v takové zimě pohřbívalo, poněvadž země byla velice zmrzlá. Jako dítě byl pan František Hrůza zvyklý pomáhat v mlýně, pást krávy a ovce. Zdá se, že domácnosti měly na starosti hlavně ženy. Když byli muži v lese nebo v dole, ženy obdělávaly pole. Když byla válka a muži byli povoláni, opět břímě starostí o užití rodiny padlo na ženy. Lidé ve vesnici byli soudržní a navzájem se podporovali. Těžká práce, cizí jazyk kolem, divočina, samota – nejednou se projevila česká houževnatost. Výsledkem toho je kultura téměř 200 let stará. Samozřejmě, moderní doba se těmito končinám nevyhnula, ale zvyky a tradice se zde udržely.

²⁵ SVOBODA, Jaroslav. *Velvyslanectví České republiky v Bukurešti* [online]. 2006-09-26 [cit. 2011-04-21]. Historie - stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. Dostupné z WWW:<<http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>>.

²⁶ Hlavenka, Jan. *Perspektivy české menšiny v rumunském Banátu*, Olomouc. 2010 str. 15

2.4. Základní informace o vesnicích

Nyní se budu zabývat jednotlivými českými vesnicemi. Mým cílem je uvést v této části práce základní informace o šesti ryze českých vesnicích v nejjižnějších výběžcích Karpat v rumunském Banátu. To ale neznamená, že Češi nejsou i v ostatních vesnicích. Jsou, jen vůči ostatním obyvatelům jsou nepočtení nebo vesnice, ve kterých žijí, jsou smíšené, to znamená např. půl německé, půl české. Češi se také vyskytují v rumunských městech a to hlavně z důvodu obživy. V Srbském a Maďarském Banátu bychom Čechy našli také.

Je zajímavé, že lidé z Čech na konci 19. století i v polovině století 20. měli pozoruhodné povědomí o svých krajanech v Rumunsku. V těchto letech muselo toto místo být jistě v kontaktu s původní vlastí, neboť vycházely mnohé listy o událostech ve zdejších krajích. I z publikace Jaroslava Klímy „Čechové a Slováci za hranicemi“ z roku 1925 se dovídám, jaké tam bylo žití. To znamená, že v době po první světové válce bylo Československo v kontaktu s Banátskými vesnicemi. Ale kam se tato informovanost po druhé světové válce poděla? Je možné, že se situace změnila s později nastoleným komunismem v Československu, který tyto styky přerušil. Ostatně i v Rumunsku byl nastolen komunistický režim, který podle mých informací měl být daleko přísnější. Anebo toto místo prostě přestalo být zajímavé kvůli ekonomické krizi. Co je však jasné, je skutečnost, že první příchozí Češi byli v podobných rolích jako např.: evropští kolonizátoři v Americe.

Následují základní informace o celkem šesti českých vesnicích.

2.4.1 Svatá Helena (rumunsky Sfânta Elena)

Tato vesnice je nejsnáze přístupná. Od asfaltové silnice u Dunaje je vzdálena asi šest kilometrů. Nejbližší město, kterým je Moldova Nouă, je vzdáleno asi čtrnáct kilometrů. Obec se nachází v nadmořské výšce 420 m. n. m. a z českých vesnic leží

nejníže.²⁷ Svatá Helena nemá vlastní obecní úřad. Spadá pod větší obec Coronini, nepřilíš vzdálenou.

Svatá Helena byla založena roku 1824.²⁸ Je považována za nejrázovitější obec v Banátu a je také nejstarší českou vesnicí zde existující. Od počátku byl kraj našich krajanů chudý, hornatý a neúrodný. A takový zůstal dodnes.

Ve vesnici fungují dva obchody a bar s venkovním posezením. Jeden obchod je využíván i jako hospoda. Stojí zde také škola a dva kostely. Obyvatelé vesnic jsou ve víře rozděleni na dva směry. Vedle sebe tu žijí katolíci (asi dvě třetiny obyvatel), a baptisté.

V současné době obyvatelé Svaté Heleny nejvíce trápí ekonomická situace. Z důvodu nezaměstnanosti a neuplatnění ve svém oboru mnoho mladých lidí odchází za prací jinam. Tím se rok od roku snižuje počet obyvatel. Tento problém se týká i ostatních obcí. Každý třetí dům je opuštěný. Mladá generace se stěhuje pryč a domy v Heleně jsou ponechány jako letní sídla nebo jsou prodány. Ve vesnici zůstávají převážně lidé důchodového věku. Zůstávají zde z několika důvodů. Hlavně zde prožili celý život a nemyslí si, že by byli schopni adaptovat se na život někde jinde a dalším důvodem je hospodářství, ve kterém mají svou jistotu. Domy ve kterých žili, se dědily z generace na generaci a nemusí v nich platit nájem. Při návštěvě Svaté Heleny a Gerníku mi mnoho lidí potvrdilo, že si nejvíc ze všeho přejí, aby se mladí lidé vrátili zpět a oživilí dnes ztichlé ulice. Obyvatelé, kteří v Heleně stále zůstávají, jsou živi z toho, co si sami vypěstují a z důchodů, pracovali-li ve státním podniku. Zdroj peněz přichází i od turistů, kteří jim platí za nocleh a stravu.

V obci není zaveden vodovod a lidé čerpají vodu ze studní postavených na ulicích. Ta ale není vhodná k pití, protože obsahuje koliformní bakterie.²⁹ Proto mívají na svém pozemku nádrž, do které svádí dešťovou vodu, kterou využívají k napájení dobytka a k vlastní potřebě. Ve vesnici byl problém s komunálním odpadem, který lidé řešili vyvážením odpadků za obec, ale od roku 2010 do vesnice každý pátek přijíždí popelářský vůz.³⁰

²⁷ *Svatá Helena: Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z <http://www.svata-helena.eu/poloha.htm>

²⁸ KLÍMA, Stanislav, *Čechové a Slováci za hranicemi*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Otto, 1925, str. 124

²⁹ *Svatá Helena: Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z <http://www.svata-helena.eu/obecni-problemy.htm>

³⁰ Tamtéž

Novým diskutovaným projektem se stala výstavba elektráren v blízkosti Svaté Heleny. Obecní úřad dostal v roce 2007 nabídku od dvou firem na výstavbu větrných elektráren. Nabídku firmy Enel Green Power Romania s. r. o. přijal a byla dohodnuta výstavba elektráren na pozemcích ve vzdálenosti tří kilometrů od obce. Z každé postavené elektrárny by měla obec dostávat ročně 2500 eur.³¹ Ovšem firma navazovala dále kontakty s lidmi a odkupovala od nich pozemky v bezprostřední blízkosti vesnice.³²

Lidé tyto pozemky prodávali z důvodu potřeby peněz, z důvodu přesvědčení firmou a z důvodu svého odchodu z Banátu do ČR. Firma potřebné pozemky od lidí vykupovala za minimální částky, protože obyvatelé vesnic neměli povědomí o tom, kolik si za pozemek říci a hlavně v některých případech byli prostě rádi, že se půdy zbaví, protože neměli v úmyslu se do Banátu vracet. Podle vyprávění některých obyvatel se stalo, že firma ani nekontaktovala majitele pozemků a narušila jejich půdu těžkou technikou, v horším případě vyrvala ze země katolické kříže, u kterých se lidé modlili za úrodu. Z pozemků, které byly odkoupeny od obyvatel, obec nedostane žádný nájem, a navíc větrné elektrárny hučí, ruší ráz krajiny a je možné, že odradí turisty od šetrného cestovního ruchu.³³

V současné době stojí v okolí Svaté Heleny dvacet jedna větrných elektráren.³⁴

2.4.2 Gernik (rumunsky Girnik, německy Weitzenried)

Gernik se může chlubit titulem největší česká vesnice v rumunském Banátu. Název vznikl z latinského Valeus granica, což v překladu znamená pšeničné údolí.³⁵ Gernik má jako jediná z českých vesnic svůj obecní úřad. Starostou Gerniku je však Rumun. Ostatně Rumunů s odcházejícími Čechy ve vesnici přibývá. Dnes vlastní kolem dvaceti domů. Nejkratší cesta mezi Svatou Helenou a Gernikem je dlouhá dvanáct kilometrů. Cesta Gernikem napříč zabere cca hodinu. To možná vyvrátí zdání, že české vesnice jsou tu jen jako osady v horách. Obec leží v nadmořské výšce v rozmezí od 450

³¹ *Svatá Helena: Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z <http://www.svata-helena.eu/obecni-problemy.htm>

³² Tamtéž

³³ DOKOUPIL, Ivo. ČESKÉ VESNICE: Česká vesnice Svatá Helena je ohrožena výstavbou 21 větrných elektráren v bezprostředním okolí. *PRÁZDNINY U KRAJANŮ: Turistika v českých vesnicích rumunského BANÁTU* [online]. 2011 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://www.banat.cz/vetrne_elektrarny.htm

³⁴ Tamtéž

³⁵ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 88

m do 550 m. n. m.³⁶ V Gerniku nalezneme dvě hospody spojené s obchodem, kde se někteří lidé po práci scházejí. Dále stojí za zmínku, že tu jsou dvě palírny kořalky, pošta a škola s knihovnou. Stojí tu i pekárna, která je závislá na využívání pěti vodních mlýnků za vesnicí, kde se mele mouka.

Lidé z Čech si tu osvojili práci s karpatskými mlýny. Jsou to velice prosté stavby, v nichž se nachází jednoduše sestrojený mechanismus. V mlýncích se mele po staru a na každém mlýnku se střídá pravidelně několik rodin. Na jednom mlýnku je závislých až šestnáct rodin. Samotné mletí probíhá tak, že se ručně opracovaný kámen rychle otáčí poháněn turbínou. Na statkáři je úloha kontroly zrnitosti mouky. Systém je jednoduchý a proto málo poruchový.

Gernik byl založen v roce 1827 a jako největší česká obec v rumunském Banátu měl a má samozřejmě i nejvíce obyvatel. Obec leží na dvou návrších, mezi nimiž protéká potůček. Ten vesnici rozděluje na takzvanou „malou“ a „velkou“ stranu.³⁷ Ve vesnici je rozveden vodovod s kvalitní pitnou vodou. Lidé se tu dříve živili hlavně zemědělstvím, ale chodili i do dolů v Petrošenech. Dodnes se v Gerniku pálí stavební vápno v malých vápenkách.³⁸ Vápno je následně prodáváno na stavby po všech vesnicích.

Kostel v Gerniku byl postaven v roce 1958 a je zasvěcen sv. Janu Nepomuckému.³⁹ Pražský arcibiskup Bedřich kardinál Schwarzenberg daroval kostelu relikviář s kostí sv. Jana Nepomuckého.⁴⁰

2.4.3 Rovensko (rumunsky Ravensca, maďarsky Ravenszka)

Ve výšce 700 až 750 m. n. m. je umístěna nejvýše položená česká vesnice Rovensko.⁴¹ Rovensko bylo založeno roku 1827.⁴² V dnešní době spadá pod obec s obecním úřadem Nový Šopot (Sopotu Nou). Svou polohou v malebné přírodě patří

³⁶ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 88

³⁷ DOKOUPIL, Ivo. ČESKÉ VESNICE: Základní informace o českých vesnicích. *PRÁZDNINY U KRAJANŮ: Turistika v českých vesnicích rumunského BANÁTU* [online]. 2011 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://www.banat.cz/ceske_vesnice.htm

³⁸ Tamtéž

³⁹ Tamtéž

⁴⁰ JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. s. 11

⁴¹ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 90

⁴² Tamtéž

k turisty vyhledávanému místu. Nalezneme zde římskokatolický kostel Neposkvrněného početí Panny Marie postavený v roce 1922. Funguje tu také hospoda spojená s obchodem, škola a kulturní dům. Překvapivě je v místní škole možné dostat se i na internet.⁴³ Díky učitelům Václavovi Holečkovi a Alence Šubrtové vzniklo ve škole malé vesnické muzeum, dokumentující místní historii. Lákadlem pro turisty jsou i místní vyjížďky na koních.

Ve vesnici je rozvedený vodovod ukončený u napajedel. Voda se také rozvádí do jednotlivých domů.

Kvůli výšce v které je vesnice postavena je pro její obyvatele složitá doprava do města a to zvláště v zimě, kdy je Rovensko téměř odříznuté. To je také jeden z důvodů, proč počet obyvatel stále klesá.

2.4.4 Bigr (rumunsky Bigar, německy Schnellersruhe)

V této vesnici, postavené uprostřed hlubokých lesů v nadmořské výšce 500 až 550 m. n. m., jsou lidé zvyklí na výskyt vlků, medvědů a jiné zvěře. Bigr byl založen roku 1827 lidmi pocházejících z Chodska, Klatovska, Lounska nebo Kladenska a patří spolu s Eibentálem a obcí Šumice k nejmladším českým vesnicím v této oblasti.⁴⁴ Vesnice je původně postavena ve tvaru kříže s římskokatolickým kostelem ve středu. Tento kostel byl postaven v roce 1827 a je zasvěcený Svaté Trojici.⁴⁵ Od počátku byli všichni obyvatelé Bigru rolníci, žijící ze své vlastní úrody. Ta však byla a je jílovitá, a proto nepříliš úrodná. Proto museli přivyknout těžké práci v okolních kamenouhelných dolech.

Lidé se chodí bavit do dvou místních hospod. Fungují tu také dva obchody. Bigr se jako jediná vesnice může pochlubit dostatkem pitné vody. Je zde rozveden vodovod. Nejbližší železniční stanicí je Oršava vzdálená přes 80 km. Hlavní silnice je vzdálena 18 km.

⁴³ DOKOUPIL, Ivo. ČESKÉ VESNICE: Základní informace o českých vesnicích. *PRÁZDNINY U KRAJANŮ: Turistika v českých vesnicích rumunského BANÁTU* [online]. 2011 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://www.banat.cz/ceske_vesnice.htm

⁴⁴ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 84

⁴⁵ Tamtéž

2.4.5 Eibentál (rumunsky Eibenthal, maďarsky Tiszovicza)

Eibentál leží ve výšce 400 m. n. m. K údolí Dunaje je to celkem sedm kilometrů. Většina mužů z této vesnice bývala zaměstnána jako horníci. Pracovali v antracitovém dole Ujbányje (taktéž Nové doly), kde zastaralým způsobem těžili černé uhlí. Zdejší uhlí bylo sice velmi kvalitní, ale od roku 2006 jsou Nové doly uzavřeny, kvůli nešťastnému sesuvu půdy, který zabil 2 horníky. V dnešní době jsou všechny doly v Banátu, kde se dřív těžilo, zavřené z důvodu špatného odbytu. Lidé se stali nezaměstnaní a počet obyvatel zde stále klesá. V dnešní době zde bydlí kolem 300 obyvatel.

Ve vesnici samozřejmě nechybí ani hospoda, obchod a pošta. Eibentál byl založen roku 1827.⁴⁶ Čeští kolonisté sem přišli z Plzeňska, Klatovska, Čáslavska a Berounska. Někteří turisté zde ocení pevné linky a internet.

Římskokatolický kostel zasvěcený sv. Janu Nepomuckému byl v Eibentálu vystavěn v roce 1912.⁴⁷

2.4.6 Šumice (rumunsky Sumita, maďarsky Sumicza)

Tato vesnice byla založena roku 1828.⁴⁸ Její nadmořská výška je asi 600 m. n. m. Osídlena je převážně lidmi původem z Plzeňského kraje. Při pohledu z okolních kopců je patrný čokovitý tvar návsi. Zaměstnáním byli všichni obyvatelé rolníci. Škola zde stále funguje, ale dotýká se jí stále klesající počet obyvatel. Dnes na tuto základní školu chodí čtyři děti.⁴⁹ Je možné, že tu funguje nejmenší škola v Evropě. Šumice jsou nejvzdálenější obec od Dunaje a také od ostatních českých vesnic. Lidé z této vesnice to nemají nijak snadné, protože nejbližší železniční zastávka je vzdálena dvacet kilometrů a nejbližší zastávka autobusu sedm kilometrů. V roce 1888 zde byl postaven římskokatolický kostel zasvěcený sv. Anně. Dále je zde hospoda sloužící i jako obchod a pošta.⁵⁰

⁴⁶ DOKUPIL, Ivo. *Prázdniny u krajanů: Turistika v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. České vesnice: Základní informace o českých vesnicích: Člověk v tísni, 2010 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.paladix.cz/clanky/ceske-vesnice-v-horach-rumunského-banatu.html>>

⁴⁷ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 86

⁴⁸ DOKUPIL, Ivo. *Prázdniny u krajanů: Turistika v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. České vesnice: Základní informace o českých vesnicích: Člověk v tísni, 2010 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <<http://www.paladix.cz/clanky/ceske-vesnice-v-horach-rumunského-banatu.html>>

⁴⁹ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 99

⁵⁰ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým*

2.5 Struktura vesnic

Na první pohled si návštěvník nejspíše nevšimne zvláštnosti místních obcí, ale při větším zájmu zjistí, že se tu dochovaly architektonicky tři různé typy vsí. Vezmeme-li v úvahu umístění domů, orientaci komunikací a vnitřní uspořádání vesnic, můžeme, podle Radima Urbánka v publikaci „Češi v rumunském Banátu“ z roku 2003, všem šesti vesnicím přiřadit určitý charakter, který dodržují i stavby nově vzniklé.

Šumice, jako jediná česká obec v Banátu, se může chlubit zvláštním uspořádáním staveb. Domy jsou totiž postaveny kolem návsi. Jde tedy o návesní vesnici.

Bigr uspořádáním svých domů a komunikacemi patří mezi křížové ulicové vsi. Na území rumunského Banátu je tímto uspořádáním ojedinělou českou vesnicí. Eibentál se spolu se Svatou Helenou, Gernikem a Rovenskem svým uspořádáním ulic a domů řadí mezi vesnice se sítí ulic.

Zajímavá je také orientace domů vůči komunikaci. Svatá Helena a Šumice jsou vesnice, v nichž mají domy převážně okapovou orientaci. To znamená, že dům stojí tak, aby strana s okapem byla podél cesty. V Eibentálu, Gerniku, Rovensku a Bígru je vedle okapové orientace domů i štítová. Domy jsou k silnici svým štítem. Na mladších objektech se v některých místech objevují prvky cizí kultury, především románské. Jsou to např.: kachlíkové obklady, velké dřevěné žaluzie, kamna a způsob výmalby.

Z prvních domů českých osadníků se nedochoval žádný. Roubené stavby jsou k vidění například ještě na Rovensku, ale v poslední době také ustupují. Dodnes jsou ovšem obytné domy pěchované (Svatá Helena, Rovensko, Gernik), kamenné (Eibentál, Gernik, Svatá Helena) nebo cihlové (ze sušených nebo pálených).⁵¹ Zajímavostí vesnických domů v Bígru jsou vyplétané komíny (přes sto let stará metoda proutí a jílu) a sedlové střechy.

Banátem. Brno: Kudrna, 2002. s. 98

⁵¹ DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. s. 124

2.6 Obživa

V této kapitole se budu věnovat způsoby obživy místních lidí. Některé z nich už zanikly, jiné obyvatele živí stále. Ekonomická situace lidí v Banátu nebyla nikdy na vysoké úrovni. Svůj život věnovali tvrdé práci v dolech nebo na polích. V dnešní době jsou jejich možnosti jiné než kdysi a to hlavně z důvodu stárnutím populace.

2.6.1 Řemesla

Řemeslnické povolání se ve vesnicích udrželo až dodnes. Původně to byli zedníci, truhláři, tesaři a kováři, kteří sem postupně přicházeli v době zakládání vesnic. Své povolání ale při střežení Vojenské hranice jako pohraničníci vykonávat nemohli. Až když byla Vojenská hranice roku 1873 zrušena a Češi si museli hledat jinou výdělečnou práci, chodili do učení k rumunským, maďarským či srbským řemeslníkům do měst. I když v dnešní době řemeslníků ubylo, stále se ve vesnicích vyskytují kováři, sedláři, zedníci a švadleny. Technické dovednosti se předávají z generace na generaci a tak téměř každý muž v Banátu ovládá základní tesařské, truhlářské a zednické techniky. Dokonce jsou schopni vyrobit si většinu náčiní doma.

2.6.2 Hornictví

Rozvoj důlního hospodářství nastal po roce 1873, kdy po zrušení Vojenské hranice přicházel zahraniční kapitál. Z bývalých pohraničníků se stali horníci pracující v dolech kolem svých vesnic. Tyto oblasti jsou totiž bohaté na nerostné suroviny. Hlavně černé uhlí, azbest, ale také měď. Velká část mužské starší generace má zkušenosti z dolů. V dnešní době jsou ale všechny z nich zavřené z důvodu malého odbytu a dlouhé dopravy vytěženého uhlí. Poslední důl Ujbánie byl uzavřen v roce 2006, kvůli nešťastnému sesuvu půdy.⁵² Horníci dostávali pravidelnou mzdu a někde i oběd. Protože doly byly státní majetek, dostávají všichni muži, kteří v nich pracovali, na zdejší poměry dobrý důchod. Na rozdíl od lidí, kteří celý život pracovali jen na svém pozemku, nebo se nechali najmout do služby k velkostatkářům.

⁵²DOKOUPIL, I., Svoboda, J. Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem. Brno: Kudrna, 2002. s. 126

2.6.3 Zemědělství

Zemědělství patřilo vždy k nejdůležitějšímu způsobu obživy. Úroda na zdejších polích doslova rozhodovala o přežití zdejších lidí. I když místní kopcovitý terén nebyl zrovna úrodný, těžká práce českých přistěhovalců ho zkulturnila a i na tom málu dokázali tito lidé vypěstovat tolik, aby netrpěli hladem. Každá usedlost má jen tak velké pole, aby ho lidé zvládli obdělávat. Samozřejmostí je pro ně vzájemná pomoc. Ta se projevuje například při žních nebo při sklizení plodů ovocných stromů, kdy několik rodin jde na pole jednoho z nich, tam vše sklídí a další den jsou zase na pole někoho jiného. Tato vzájemná pomoc utužuje vztahy a je také velmi nutná. Hlavně proto, že když mladší generace odchází pryč, zůstává starost o hospodářství na starých lidech, kteří už nemají tolik sil, aby se sami o všechno starali.

Pole se obhospodařují buď ručně nebo s pomocí koňského nebo kravského potahu, traktory se využívají zřídka. Z polních plodin se tu pěstují brambory, pšenice, kukuřice, oves a ječmen. Z luštěnin se pěstují hlavně fazole. Pěstování kukuřice nebo dýní převzali Češi od původního obyvatelstva.⁵³ Z ovocných stromů se tu daří hlavně švestkám (pálenka), hruškám a jabloním. Ve vesnicích je zemědělství doplněno kromě koňského potahu také chovem krav, prasat, králíků, hus nebo slepic. Na rozdíl od Rumunů zde méně chovají ovce a kozy. Češi si pečou domácí chléb, tlučou vlastní máslo, zavařují marmelády z ostružin a dělají domácí kravský nebo ovčí sýr. Všechny plodiny a produkty využívají k vlastní potřebě, ale když mají něčeho nadbytek, jezdí to prodávat na městské trhy.

2.6.4 Turismus

V dnešní době patří turismus v Banátu svým způsobem k sezónnímu příjmu pro místní obyvatele. Turistům lidé nabízí za určitý peněžní obnos střechu nad hlavou, snídani, oběd nebo večeři a to ze zaručeně domácích produktů. Návštěva turistů je i vhodnou příležitostí pro prodej vlastních výrobků. Ženy jsou najímány do kuchyně nebo jako uklízečky do místních penzionů, které slouží i jako půjčovna čtyřkolek pro turisty nepříjíždějícími sem za účelem nošení těžkého batohu, ale za adrenalinem.

⁵³ KVAČEK, Jiří. Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu. Editor Jiřina Langhammerová. Praha: Národní muzeum, 2009, s. 26

2.7 Náboženství

Náboženství bylo a je ve zdejších krajích stále základní součástí lidského života. Samozřejmě se promítá i do všech tradic a rituálů s nimi spojenými. Jak by asi člověk v počátcích přežil v tomto terénu bez víry? Právě víra obyvatel každé z těchto vesnic je pojídlem. Pravidelné schůzky u modliteben, dodržování jistých pravidel a vzájemná podpora vedla lidi ve vsích k soužití.

Většina věřících v českých vesnicích je římskokatolického vyznání. Tím se odlišují od pravoslavných Rumunů. Svatá Helena byla původně založena evangelíky (1824). Později sem přišli katolíci roku 1847 ze zaniklé Svaté Alžběty.⁵⁴ V roce 1925 zde stál jak katolický kostel, tak i evangelický, a dokonce i baptistická modlitebna. Katolíky navštěvoval německý kněz z Nové Moldavy, vždy každého čtvrt roku. Evangelíkům byl farářem od roku 1925 Pavel Potočka. A prvním baptistickým kazatelem byl Ferdinand Křivánek.⁵⁵ Dnes nalezneme ve Svaté Heleně už jen katolíky a baptisty. Evangelíků je tu už jen málo. Od dob založení vsi totiž většina z nich, mezi lety 1947-1949, emigrovala do Čech, osídlit vylidněné pohraničí, a část konvertovala k baptistům.⁵⁶ Baptistické myšlenky sem začaly proudit z Coronini, nejbližšího města. V roce 1923 vznikl první baptistický sbor a k němu začali konvertovat i evangelíci. Baptistická modlitebna byla dokončena v roce 1936.⁵⁷ Modlitebna v dnešní době není funkční, protože baptisté, po dohodě v roce 1982, začali sdílet opuštěný evangelický kostel spolu s malou skupinkou evangelíků.⁵⁸ Kostel si vždy lidé opravovali ze svých vlastních nákladů. Zvláštností je, že při všech kázáních při bohoslužbách se může do promluvy zapojit z přítomných kdokoli chce. Katolíci si svůj kostel postavili mezi lety 1875-1879 a nahradili tak malou modlitebnu postavenou v roce 1853.⁵⁹ Celá komunita katolíků spadá pod farnost Moldova Nouă, kterou má na starosti rumunský kněz dojíždějící do Svaté Heleny dvakrát do měsíce. V době jeho nepřítomnosti slouží mše dva místní věřící.

⁵⁴ URBÁNEK, Radim. *Češi v rumunském Banátu*. 1. vydání. Vysoké Mýto: Vydalo Regionální muzeum ve vysokém Mýtě, 2003. str. 3

⁵⁵ KLÍMA, Stanislav, *Čechové a Slováci za hranicemi*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Otto, 1925, str. 126

⁵⁶ URBÁNEK, Radim. *Češi v rumunském Banátu*. 1. vydání. Vysoké Mýto: Vydalo Regionální muzeum ve vysokém Mýtě, 2003. str. 10

⁵⁷ *Svatá Helena: Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <http://www.svata-helena.eu/baptisticky.htm>

⁵⁸ Tamtéž

⁵⁹ Tamtéž

U katolíků Písmo svaté mnohdy ve vesnicích předčítají sami věřící, protože farář k nim nemůže dojíždět každý den. V Gerníku fungoval farář v katolickém kostele i jako učitel dětí. Naopak einbentálský učitel byl zároveň i kazatel v einbentálském katolickém kostelíku. V Rovensku, Bígru a Šumici jsou všichni katolíci, ale vlastního kněze nemají.

Všechny české vesnice tedy mají katolický kostel. Ve svaté Heleně zasvěcený sv. Heleně. V Gerníku a Eibentálu zasvěcený sv. Janu Nepomuckému. V Bígru sv. Trojici, v Šumici sv. Anně a v Rovensku Neposkvrněnému početí Panny Marie.⁶⁰ Kněží, faráři a kazatelé se starali o rozvoj banátských vesnic a udržovali lidi v naději v době neúrody. Svými činy se nesmazatelně vryli do života české menšiny.

Následující podkapitoly jsou věnované dosud existujícím tradicím při svatbě, křtu a pohřbu.

2.7.1 Svatba

Svatba je v českých vesnicích v Banátu jednou z důležitých součástí života a záleží na ní přijetí mezi společností s autoritou. Na námluvy chodí ženich s faktorem a s rodiči. Faktor je místní název pro družbu, který vede svatební řeči. Pokud nevěsta a její rodiče svolí ke svatbě, všichni se posadí u stolu a zavdají si pálenkou. Domluví se, kdo se ke komu přestěhuje a kdy se pár vezme. Před svatbou čeká nevěsta ve světnici a faktor k ní dovede třikrát jiného chlapce. Po odmítnutí všech tří nevěsta vyjde a najde si svého ženicha mezi mladíky sama. Ve světnici se postaví zvlášť chlapci, zvlášť dívky. Faktor je spáruje a zatančí si spolu. Další den ráno vede nejstarší mládenec ostatní k nejstarší družičce, která jim připíchne kytku a nejstaršímu dá vyšívaný kapesník. Poté jdou pro ženicha a spolu s družičkami všechny vede faktor k nevěstě. Po dlouhé domluvě přes zavřené dveře je průvod vpuštěn dovnitř. Snoubenci pokleknou před rodiči, kteří jim dají požehnání. Pak jde nevěsta s nejstarším mláďencem a ženich s nejstarší družičkou do kostela. Před oltářem se za snoubence postaví kmotři a nejstarší mládenec a družička drží nad hlavami svatebčanů myrtové věnečky. Po obřadu v kostele se jde na veselku k nevěstě, vše za doprovodu muziky. Nevěsta a ženich se najedí z jednoho talíře a poté je tancovačka. Popíjí se kořalka a jedí se koláče. Tancuje se do sedmi hodin, potom se u nevěsty povečeří a ona se převlékne do bílých šatů, s věnečkem stále na hlavě. V jedenáct hodin přinese faktor cukrovím ozdobený

⁶⁰ URBÁNEK, Radim. *Češi v rumunském Banátu*. 1. vydání. Vysoké Mýto: Vydalo Regionální muzeum ve vysokém Mýtě, 2003. Str. 10

stroměček do světnice a nevěsta jím třese za špičku a zpívá. Po stroměčku nevěstě dávají dárky na dítě a všichni se vrací k muzice.

Druhý den dochází k obřadu spojeným se stěhováním. Ženy vyjdou s lopatami a s provazem vstříc novomanželům a položí jim otázky ohledně následných povinností. Pokud svatebčané odpovědí správně, propustí je. Jestliže ne, musí se vykoupit. Podobný průběh svatby je ve všech vesnicích, pouze s menšími odchylkami.⁶¹

Tradicí bylo, že církevní i úřední potvrzení bylo druhotné, protože hlavní byla smlouva mezi snoubenci potvrzená kolektivem obce. Známý jsou případy většinou z vesnic, kde není trvalý farář. Tamní obřady jsou obcí uznány za právoplatné, i když oddávajícím je např. kostelník. Jako při sňatku 15leté dívky. Z hlediska úředního nesplňovala sňateční věk 18 let a kvůli tomu ji farář odmítl oddat, ale protože ji oddal kostelník a doma proběhla svatba se všemi zvyklostmi, obec tento sňatek dovolila. Pro vesnici se stali oficiálními manželi a jejich děti byly manželské.⁶²

Lidé se většinou brali mezi rodinami stejné víry, často pouze v jedné vesnici. To znamená, že tu bylo mnoho příbuzných, ale dodržovalo se pravidlo, že si bratranec nesmí vzít svou sestřenicí. Změna ohledně důslednosti na víru přišla po roce 1960, kdy se sňatky prováděly i mezi evangelíky a katolíky, avšak baptisté si udržovali odstup.⁶³

2.7.2 Křtiny

Protože banátské vesnice byly z většiny katolické a evangelické, křest dítěte byl povinností. Nekřtěné dítě bylo vystaveno nebezpečí. Lidé s ním šli co nejdříve po narození do vesnice s farářem nebo ho v krajním případě pokřtila porodní bába. Blízcí příbuzní byli sezváni na pohoštění. Zvykem bylo dítě ukázat všem příbuzným.⁶⁴ Všichni čeští obyvatelé Banátu jsou věřící a jsou proto pokřtěni.

⁶¹ SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. str. 60- 62

⁶² SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. str. 60

⁶³ SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. str. 63

⁶⁴ SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. str. 59

2.7.3 Pohřeb

Pohřbu se zpravidla účastní celá vesnice. Když zemře dítě v rodině, je nejprve ponecháno pár dní ve světnici. Po mši v kostele k němu do domu přichází smuteční družičky a mládenci a kladou mu do rakev svaté obrázky. Poté přijde farář a provede výkrop. U zemřelého zůstane jen stále naříkající matka a čtyři mládenci, kteří zatlučou rakev. Když rakev vynáší, třikrát s ní poklepou na práh. Na dvoře provede farář obřad a rakev je přikryta bílým ubrusem, zdobeným stuhami. Po obřadu se seřadí průvod. První jde chlapec s křížkem, na kterém je zavěšený věneček. Za ním zpěvák s velkým křížem, za ním se nese kostelní korouhev, pak jdou kmotři dítěte, kněz následován rakví nesenou čtyřmi chlapci, rodina, družičky a mládenci, následují ostatní hosté. Po obřadu na hřbitově jsou sezváni všichni účastníci do stodoly na pománu. Pomána, neboli smuteční hostina se provádí u dlouhého stolu, kde každý dostane koláče, víno a kávu. Hovoří se o práci a hospodářských věcech. Není výjimkou, když hraje hudba a lidé se veselí.⁶⁵

Hřbitovy jsou velice tichá místa. Odpočívají zde i první osadníci Banátu, předchůdci dnešních obyvatel, které mají ve veliké úctě. Hroby byly v prvních desetiletích většinou značeny dřevěnými kříži se jménem. Dnes se využívají kamenné náhrobky a železné kříže. Různé vyznání lidí zde nehraje roli, sice navštěvují odlišné modlitebny, ale po nich společně vysedávají před domy. Ani na hřbitově se neoddělují. Hroby je možné rozpoznat podle toho, kde je kalich nebo kříž. Oddělené místo v zastrčeném koutu hřbitova mají jen oběšenci a sebevrahové. To, aby každý věděl, že si život nedal a ani si ho brát nemá.⁶⁶

2.8 Školství

Všichni obyvatelé českých vesnic jsou gramotní. Zasloužili se o to hlavně čeští učitelé působící na zdejších školách a rodiny samotné, které se nepoddaly rumunštině a ještě více u svých dětí podporovaly češtinu. Ačkoli se rumunštině museli přiučit, pokud chtěli chodit do školy.

⁶⁵ SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. str. 62, 63

⁶⁶ HRUZA, František. *Ze Svaté Heleny do Čech*. 1. vydání. Ostrava: Vydavatelství A-ALEF, 1995. str. 22

2.8.1 Historie vzdělávání

Vůbec první škola byla založena v Eibentále roku 1848.⁶⁷ V ostatních vesnicích byly zakládány až po roce 1850. V této době byla úředním i vyučovacím jazykem jak němčina, tak i čeština. Ještě v době trvání Vojenské hranice sem přišli dobrovolně učitelé z Čech. Po roce 1873, kdy byla Vojenská hranice zrušena a Banát se stal součástí Zalitavska, tedy části Uher, stala se povinným úředním jazykem maďarština. Maďarizační tlak donutil k odchodu některé české učitele a zakazoval češtinu v jakémkoli projevu.⁶⁸

Během první světové války bylo v Banátě, jako součásti rumunského království, obnoveno české vyučování. Československá republika sem začala po ukončení reemigrační vlny v roce 1949, vysílat učitele. To skončilo v 60. letech, kdy se obě země dostaly ke komunistickému režimu. V té době vyučovali češtinu učitelé pocházející přímo z Banátu, kteří vystudovali pedagogiku v rumunských městech. Vysílání českých učitelů z ČR do Rumunska se obnovilo až po roce 1989.⁶⁹

2.8.2 Současné vzdělávání

V současné době trvá školní docházka v Rumunsku 8 let. Učitelé jsou v českých obcích složeni z Rumunů i Čechů. Děti sbírají známky v rozmezí od 1 do 10, přičemž 10 je nejlepší známka. V Bígru, Gerniku, Rovensku a Sv. Heleně se vyučuje povinně česky do 4. ročníku, poté je čeština volitelným předmětem. V Eibentálu je čeština volitelná jen do 4. ročníku, ale už od 1. ročníku se učí rumunsky.⁷⁰ Avšak bez českých učitelů a knih by se zde čeština jen těžko udržela. Osnovy mají na prvním stupni v zásadě stejné jako v ČR.

Česky se děti vyučují také v mateřské školce (Gernik, Eibentál, Svatá Helena, Bígr). Ovšem v současné době je tak málo dětí, že např. v Gerniku školka nebyla vůbec otevřena.

⁶⁷ SVOBODA, Jaroslav. Historie: Stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. *Velvyslanectví České republiky v Bukurešti* [online]. 2006 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>

⁶⁸ SVOBODA, Jaroslav. Historie: Stručné dějiny krajanů v rumunském Banátu a další zajímavé informace o jejich životě. *Velvyslanectví České republiky v Bukurešti* [online]. 2006 [cit. 2013-03-25]. Dostupné z: <http://www.mzv.cz/bucharest/cz/krajane/historie.html>

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ URBÁNEK, Radim. *Češi v rumunském Banátu*. 1. vydání. Vysoké Mýto: Vydalo Regionální muzeum ve vysokém Mýtě, 2003. Str. 11, 12

„Na základě vládního usnesení č. 1622 ze dne 14. prosince 2005 ve znění usnesení vlády č. 1256 ze dne 8. října 2008 o Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2006 až 2010 a na základě usnesení vlády České republiky ze dne 9. dubna 2010 č. 262 o pokračování Programu podpory českého kulturního dědictví v zahraničí na léta 2011 až 2015, ve znění usnesení vlády ze dne 13. června 2012 č. 414, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy vysílá učitele českého jazyka ke krajským komunitám v zahraničí.“⁷¹

Ministerstvo školství podporuje uchování a osvojování českého jazyka u příslušníků krajských komunit. Ke krajským komunitám každý rok vyšle patnáct učitelů českého jazyka. Tyto komunity jsou podporovány v těchto zemích: Chorvatsku, Srbsku, Rumunsku, Rusku, na Ukrajině, v Argentině, Paraguay a v Brazílii.⁷² Dva čeští učitelé jsou i v rumunském Banátu ve vesnicích Svatá Helena a Eibentál.

„Vedle výuky češtiny učitel vykonává i další činnosti, např. pomáhá folklórním souborům, metodicky pracuje s místními učiteli, pomáhá udržovat kontakt krajanů se současným děním v ČR atd. Krajské komunity vítají, když učitel ovládá práci na PC, má zkušenosti s vydáváním časopisů, s pořádáním kulturních a sportovních akcí, má vztah k práci v knihovně, hraje na hudební nástroje.“⁷³

Ministerstvo školství zprostředkovalo pro zájemce z krajské komunity pravidelné čtyřtýdenní kurzy českého jazyka v Dobrušce i lekce metodiky výuky českého jazyka pro učitele češtiny z řad krajanů. Zájemci se rovněž mohou přihlásit na stipendijní studijní pobyty na vysokých školách v České republice.⁷⁴

V průběhu terénního výzkumu ve Svaté Heleně a Gerniku jsem měl možnost navštívit a provést rozhovor s jedním z českých učitelů vysílaných do Rumunska.

2.9. Reemigrace

K reemigraci, tedy příchodu emigranta, který odešel do ciziny, zpět do původní vlasti, docházelo ve spojitosti s koncem druhé světové války.

⁷¹ ČERMÁKOVÁ, Helena. Krajský vzdělávací program. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2012, 4. 7. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/krajansky-vzdelavaci-program>

⁷² ČERMÁKOVÁ, Helena. Krajský vzdělávací program. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2012, 4. 7. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/krajansky-vzdelavaci-program>

⁷³ Tamtéž

⁷⁴ Tamtéž

2.9.1 Reemigrační vlna po roce 1945

Československá vláda se po druhé světové válce po odsunu Němců rozhodla dosídlit pohraničí. Vyzvala mimo jiné i rumunské Čechy k návratu do původní domoviny. Postupně mezi lety 1947 a 1949 bylo vypraveno třicet jedna transportů.⁷⁵ S transporty přijelo do Československa 7952 lidí České národnosti.⁷⁶ Byl vytvořen soupis krajanů a vyměřena hodnota jejich majetku a výměra půdy, na kterou mají nárok v ČSR. Velkým zklamáním bylo, když se krajané v ČSR dozvěděli, že vyměřenou půdu nedostanou, protože s tím vláda Československa nesouhlasila, to jim ale předem řečeno nebylo.⁷⁷

Dohodě mezi Československem a Rumunské o provedení reemigrace předcházela černá reemigrace, při které překročilo hranice asi 4000 Čechů a Slováků.⁷⁸ Tvrdí se, že celkový počet reemigrantů mezi lety 1945 až 1949 byl roven třetině všech Českých a Slovenských obyvatel českých vesnic v Rumunsku. Lidé se vraceli do Českých zemí z různých důvodů. Je jasné, že v některých případech rozhodovala ekonomická situace. V jiných to mohla být silná česká identita.

2.9.2 Reemigrační vlna po roce 1989

Druhou reemigrační vlnu vyvolaly události po roce 1989, kdy v obou zemích skončil komunistický režim a došlo k otevření hranic. Tuto vlnu už neřídily úřady, ale lidé se stěhovali individuálně. Druhá reemigrační vlna trvá až do současnosti a je ovlivňovaná např. hospodářskou situací buď v ČR anebo v Rumunsku.

Dnes je reemigrace stále aktuální téma. Lidé se stěhují do ČR hlavně z ekonomických důvodů. Stěhování se týká převážně mladší generace, která v oblasti Banátu nenachází zaměstnání. Ve vesnicích zůstávají jejich rodiče, živi z toho, co si vypěstují a co dostanou na důchodu. Snahy rodin v Česku dostat své rodiče a prarodiče také z Banátu tu jsou, ale ti nechtějí opouštět domy jejich předků, jejich vlastní půdu a

⁷⁵ URBÁNEK, Radim. *Češi v rumunském Banátu*. 1. vydání. Vysoké Mýto: Vydalo Regionální muzeum ve vysokém Mýtě, 2003. s. 17

⁷⁶ JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLEER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. 204 s.

⁷⁷ Tamtéž

⁷⁸ Tamtéž

jejich život, na který jsou navyklí. Několik z nich se už v České republice pokoušelo žít. Jenže se po určité době vrátili zpět do Banátu, protože si špatně zvykali na uspěchaný moderní život v ní.

2.10 Projekty pro rozvoj

Život v Banátu je krásný, ale zároveň velmi těžký. Snahou Ministerstva zahraničních věcí České republiky je podpora zdejších českých vesnic a jejich rozvoj. V tomto ohledu se zde snaží působit i některé humanitární organizace. Našim krajanům je poskytnuta finanční pomoc při opravách škol a zdejších kostelů, jsou jim posílány české knihy, učebnice a časopisy. Pomoc je znát, ale hlavní problém to neřeší. Totiž, že stále více lidí emigruje z této oblasti zpět do České republiky nebo jiných zemí, kde se domluví a životní podmínky vypadají příznivěji. Ve vesnicích zůstává stále více neobydlených chat, které postupně chátrají. Zůstavší obyvatelé převážně starších ročníků už pomalu nestačí na hospodaření a mladá generace se stěhuje pryč. Poslední desetiletí je v duchu projektů na udržení zdejší kultury.

2.10.1 Agroturismus

Jednou z pomocných rukou, jak se zdá, je tzv. agrární turistika. Snaha přilákat turisty na lákadla zdejšího života. Jedná se o organizované cesty do Banátu za účelem seznámení se s místním životem a s atmosférou 19. století na vesnicích. Turisté odjíždí naplnění poznáním a zdejší obyvatelé jsou obohaceni o potřebné finanční zdroje.

Turista se může celé dny procházet po vesnici a hovořit s místními lidmi, tzv. chodit na táčky. Může si zkusit různé domácí nebo hospodářské práce. Ale hlavně si může užít civilizací nepoškozenou přírodu.

Organizace Člověk v tísni považuje šetrný turistický ruch, řízený zásadami trvale udržitelného rozvoje, za nejefektivnější ekonomickou možnost pro obživu Čechů v rumunském Banátu. Cestovní ruch v těchto oblastech i dnešního globalizovaného světa vyžaduje podle Člověka v tísni jen malé investice do vesnických domů a menší technická vyspělost není v tomto směru žádnou překážkou. Dokonce má minimálně

narušovat nebo měnit zvyky zdejších lidí. Podle této organizace se jedná o nejlepší cestu pro další přežití české komunity v Rumunsku.⁷⁹

Agroturismus v této oblasti začala zprostředkovávat brněnská cestovní kancelář Kudrna. Ta na svých stránkách nabízí ubytování u krajanů, ale i veškeré informace, které by si turisté měli nastudovat. CK Kudrna zásadně odmítá, že by z obyvatelů českých vesnic dělali atrakce.

Aktivní činitelé, kteří se snaží o záchranu české komunity doufají, že díky agroturismu dostanou do vesnic příjem peněz a tím zastaví odliv krajanů z Banátu.

Ovšem, aby tato strategie byla úspěšná, znamená to, že se musí zachovat jedinečná podoba vesnic, tak jak jsou a snažit se do života jejich obyvatel zasahovat co nejméně. To však je nutně v rozporu s přáním zlepšení podmínek v tamních vesnicích.

2.10.2 Obchod

Dalším velmi cenným přínosem je prodej zdejších výrobků a umění. Lidé žijí převážně ze svého vlastního zemědělství, i když využívají starší technologie. Např.: kukuřice se stále mele na malých vodních mlýncích. Sýry (kravské, ovčí nebo kozí) se vyrábí doma za pomoci syřidla. A chléb se peče v domácích zděných pecích.

Na některých místech se konají tradiční klasické dobytčí trhy, kde kvete jak klasický, tak i u nás již prakticky nemyslitelný směnný obchod. Pořídíte zde od koně, krávy, vepře, kozy, ovce, husy, kachny a slepice až po ovoce a zeleninu či hotové potraviny. Trh začíná brzy ráno, ještě před východem slunce a má neopakovatelnou atmosféru. Češi vozí své výrobky na rumunské trhy, nebo je prodávají turistům. Obchoduje se také s domácími sýry, kravským mlékem, medem, slivovicí a chlebem. Pro turisty je zde zařízena projížďka na koni nebo lov divoké zvěře.

⁷⁹ ČLOVĚK V TÍSNI. Probíhající pomoc: Rozvoj šetrného cestovního ruchu. *Člověk v tísní* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.clovekvtisni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/rumunsko/programy>

III. Praktická část

3.1 Cíl výzkumu

Motivem této práce je nahlédnout do života rumunských Čechů žijících na území Banátu. Ačkoli se jedná o Čechy, jejich způsob života a hlavně historický vývoj je odlišný od občanů České republiky. Stojíme před zajímavou možností dozvědět se o životě lidí, kteří jsou potomky Čechů, původně žijících na území České země, tehdy ještě v Rakousku-Uhersku, a kteří se dobrovolně rozhodli využít šanci na lepší život v rumunských horách. Ráj, který jim byl slíben, tu nalezen nebyl. A protože se nevzdali a vydobyli si v tehdy divoké přírodě své místo, jejich potomci v těchto krajích žijí dodnes a tvoří většinu obyvatel šesti tamních vesnic. Tito obyvatelé jsou upřímní a dobrosrdeční lidé, jejichž největší ochranou je víra. Každý, kdo někdy vstoupil do těchto vesnic, vyprávěl o krásné přírodě, slušných lidech a o zastaralém způsobu života, jež na území České republiky byl viděn před dvě stě lety. Cílem této práce je zjistit, jak jejich život vypadá v současné době. Konkrétněji, zjistit, v čem je jejich život dnes ovlivňován turismem, jejich identitou a jaké vztahy mají mezi sebou, s majoritou a k České republice. Účelem této práce je podat kvalitní interpretaci kultury Čechů žijících v majoritě ve vesnicích v rumunském Banátu, skrze emický pohled lidí ve Svaté Heleně a Gerniku.

Při stanovení cíle a metodologie jako takové vycházím z publikace *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách* od Romana Švaříčka a Kláry Šedové. Stanovené téma by mělo naplňovat tyto cíle tři cíle: intelektuální, praktický a personální.⁸⁰

⁸⁰ŠVAŘÍČEK Roman a ŠEĐOVÁ Klára, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 63

3.1.1 Intelektuální cíl

Tato práce zvýší povědomí o aktuální situaci v rumunském Banátu. Pomůže k odhalení hlavních problémů tamních lidí. Cílem je poukázat na skutečnost, že lidé vzdálení stovky kilometrů v nehostinných podmínkách dokážou žít stejně kvalitní život jako my, i bez luxusu a vymožeností naší společnosti. Dále přinese poznatky o fenoménech, které ovlivňují jejich život v posledních letech. Práce se věnuje turismu, náboženství a mezilidským vztahům v Banátských vesnicích. Hlavním intelektuálním cílem je zodpovědět výzkumné otázky.

3.1.2 Praktický cíl

Za předpokladu, že tato práce bude kvalitně odvedena, mohla by obohatit vědění české veřejnosti o jejich „krajanech“ v rumunském Banátu. V médiích a na internetu jsou někdy život a kultura lidí v Banátu interpretovány jako zastavené v čase, bez komunikace se světem. To v mnoha případech samotné obyvatele uráží, protože realita je jiná. V tomto případě by závěry této práce mohly být využity k lepšímu pochopení tamní kultury a života. V neposlední řadě by tato práce mohla sloužit jako základ pro magisterskou diplomovou práci.

3.1.3 Personální cíl

Personálním cílem je napsat bakalářskou práci a završit tak studium kulturní antropologie diplomem. Na druhé straně je předkládané téma mým dlouhodobým zájmem a tato práce rozšíří mé znalosti života lidí v Banátu. V neposlední řadě rozšíří tato práce mé zkušenosti s psaním odborného textu a s realizací terénního výzkumu.

3.2 Výzkumné otázky

Hlavní výzkumnou otázkou je: „Jaký je nyní život rumunských Čechů v Banátu?“ Jsem si vědom toho, že tato hlavní otázka je poněkud široká a proto je doplněna o podotázky zužující ji na několik významnějších tematických okruhů:

Národní identita:

Jaké vztahy mají Češi v Banátu s majoritou?

Jaké vztahy mají Češi z Banátu k České republice?

Jakým způsobem se v Banátských vesnicích udržuje čeština?

Proč se Češi z Banátu stěhují?

Proč Češi v Banátu zůstávají?

Mezilidské vztahy:

Jaké vztahy Češi v Banátu mezi sebou?

Jaký je kulturní život lidí ve vesnicích?

Co spojuje obyvatele Banátu?

Turismus:

Jakým způsobem turistický ruch ovlivňuje život banátských Čechů?

Jaký názor mají rumunští Češi na současný cestovní ruch v Banátu?

3.3 Stanovení konceptuálního rámce

Výzkum se bude věnovat tématům, které ovlivňují život obyvatel vesnic v rumunském Banátu. Je to turismus, mezilidské vztahy a identita Čechů. Zdá se, že turismus je dnes jediným větším finančním přínosem a proto se naskytá otázka vlivu turismu na obyvatele. Ne vždy všechno co je přínosné, je i žádoucí. Mezilidské vztahy jsou a byly vždy velmi důležité při soužití v těchto nehostinných krajinách. Vztahy nejsou jen mezi lidmi jedné vesnice, ale jsou i k lidem z jiných vesnic, s rumunskou majoritou, nebo k České republice. Důležitým bodem je identita samotných obyvatel českých vesnic. Co je vede k tomu považovat se stále za Čechy? Výzkumným problémem je přispívání turismu a mezilidských vztahů k udržení kultury banátských Čechů a uvědomování si národní identity.

3.4 Lokalizace terénního výzkumu

V termínu od 7. do 16. září byl proveden terénní výzkum v rumunském Banátu ve Svaté Heleně a Gerniku. Terénní výzkum byl uskutečněn ve vysokých oblastech rumunských hor, konkrétně v nejjižnějších výběžcích Karpat. Povrch tu tvoří pahorkatina a hornatina v nadmořské výšce mezi 400 až 700 metry nad mořem. Touto krajinou protéká řeka Dunaj, při které byly postaveny jedny z prvních vesnic na tomto území. Od Dunaje výše se zvedají někdy až strmé kopce, vytvářející četná údolí i neúrodné poloniny. Ačkoli hluboké lesy, jež zde stály před příchodem prvních dřevorubců a osadníků, postupně vymizely, v této krajině je doprava stále obtížná a mnohé cesty jsou sjízdné jen vozy či traktory. Výzkum byl proveden cíleně s ohledem na výzkumné otázky ve dvou vesnicích nacházejících se v rumunském Banátu v blízkosti řeky Dunaj. Jedná se o vesnice Svatá Helena (Sfânta Elena) a Gernik (Gîrnic).⁸¹ Tyto vesnice patří k turisticky velmi navštěvovaným, neboť jsou velmi dobře dostupné a řadí se mezi nejstarší a nejlidnatější vesnice v této oblasti. O vlivu turismu zde nemůže být pochyb, a protože se výzkum týkal společenských vztahů, byl v tomto ohledu několikanásobně přínosný pobyt ve Svaté Heleně, ve které spolu žijí představitelé dvou náboženských směrů, baptisté a katolíci.

3.5 Respondenti

Výběr respondentů jsem odvodil podle výzkumných otázek, které jsem si dopředu stanovil. Abych mohl co nejlépe dosáhnout mých cílů, využil jsem v této práci graduální konstrukci vzorku.⁸² Nezůstal jsem tedy jen u původně definovaného vzorku respondentů, ale v průběhu výzkumu a analýzy docházelo k rozšiřování vzorku a jeho redefinování. Než jsem uskutečnil terénní výzkum, definoval jsem si vzorek jako určité množství lidí, kteří žili převážnou část života ve Svaté Heleně nebo Gerniku. Z důvodu dozvědět se co nejvíce jsem měl zájem spíše o lidi důchodového věku, nezávisle na

⁸¹ viz. kapitola: 2.4. Základní informace o vesnicích, s. 18

⁸² ŠVARŤÍČEK Roman a ŠEĎOVÁ Klára, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 73

pohlaví. Plán udělat rozhovory právě s těmito lidmi plynul už z podstaty, že starší generace má mnohem větší zájem na tom, aby v českých vesnicích byl život podporován a udržen. To se, až na výjimky, o stále více odcházející mladé generaci říct nedá.

Potíže se vyskytly s kontaktováním těchto osob před samotným výjezdem, když mi na předem získané emaily odpověděl pouze jeden člověk. Problém se získáváním respondentů byl vyřešen hned po příjezdu do zkoumané lokality, kdy mi prvním respondentem byla paní, u které jsem ve Svaté Heleně měl možnost bydlet a která zároveň splňovala předem stanovená kritéria vzorku. Ta měla přehled o tom, kdo další by byl ochotný rozhovor dělat a tak jsem úspěšně využíval metodu „sněhové koule“. Respondenty, které jsem již získal, mě odkazovali k dalším. Někteří respondenti byli osloveni náhodně přímo na ulici. Protože se informace poskytované v rozhovorech po dosažení určitého počtu respondentů opakovaly, byl vzorek definovaných respondentů ve Svaté Heleně rozšířen o lidi, kteří by mohli k dané problematice poskytnout pohled z jiného úhlu. Jednalo se tedy v první řadě o rozhovory s lidmi důchodového věku žijícími většinu života v Banátu a dále o druhou skupinu lidí, kteří v dané oblasti pracovali, kam byli zařazeni učitel, prodavačka a hospodský.

3.6 Výzkumný plán a metody sběru dat

K samotnému výzkumu jsem se snažil přistupovat svědomitě. Nejprve jsem si zjistil základní informace o vesnicích a o lidech, kteří v nich žijí. K tomu mi dopomohla vybraná literatura, staré i nové novinové nebo časopisecké články a některé věrohodné internetové zdroje. Připravil jsem se tak, abych se vyvaroval některým nedorozuměním a nechal jsem si poradit od lidí, kteří žijí v ČR a mají kontakty v Banátu, na co jsou tamní lidé zvyklí a co je slušné chování. Poté co jsem měl určitou teoretickou znalost, bylo možné uskutečnit terénní výzkum.

Při sběru dat jsem využíval kvalitativního výzkumu. Rozhodl jsem se provést terénní výzkum ve dvou vesnicích rumunského Banátu. Využil jsem při tom etnografického designu, který je specifikovaný následovně. Etnografický design je založen na terénním zkoumání, kdy jsou data získávána z pozorování, rozhovorů a

analýzy dokumentů.⁸³ Hlavní metodou byly nestandardizované rozhovory vždy s jedním dotazovaným. Pro výzkum bylo užito polo-strukturovaných, ale i narativních, tedy nestrukturovaných rozhovorů. Výzkum byl doplněn o zúčastněné pozorování. Zúčastněné pozorování mi pomohlo zamyslet se nad danými otázkami týkajícími se života rumunských Čechů. Ačkoli jsem měl po přečtení určité literatury jakési očekávání, co v tamních oblastech naleznou, skutečnost, že se mohu zapojit do církevních mší nebo do hospodských debat a přitom pozorovat a ujasňovat si některé věci, byla velmi obohacující. Zvláště u porovnání katolické a baptistické mše ve Svaté Heleně bylo využito přímého nestrukturovaného pozorování. Přímou jsem se zúčastnil obou mší v době terénního výzkumu a nestrukturované bylo, protože jsem dopředu neměl představu, jaké budou.

3.7 Průběh získávání dat

První den terénního výzkumu jsem nejdříve využíval terénní deník a psal si poznámky. To ale působilo na respondenty podezřele. Proto jsem se od dalšího dne rozhodl zapisovat si vypořádané jevy až v soukromí. V deníku jsem si vedl obecné poznámky o prostředí, ve kterém jsem se ocitl, o přístupu lidí s kterými jsem dělal rozhovory a nové skutečnosti, o kterých jsem zjistil, že vím málo. Do terénního deníku jsem v podstatě psal i všechno, co se přes den stalo.

Při rozhovorech jsem působil zároveň zvědavě i chápavě. V některých případech mi byla zvědavost ku prospěchu, protože hlavně ženy mi rády dlouze povídaly, jak některé věci chodí. A když viděly, že něčemu nerozumím, postavily se do role učitelek, jejichž úkolem je dobře mi daný jev vysvětlit, abych potom nenapsal něco, co není pravda, jak to v některých člancích z Banátu bývá. Zvědavost mi byla dobrým pomocníkem, ačkoli jsem se někdy styděl za to, že něco nevím. Dozvěděl jsem se toho tolik zajímavého, že mi bylo až líto, že se musím držet daného výzkumu.

U rozhovorů s muži mi byla ovšem nevědomost těžkým protivníkem. Většinou, když jsem něco nevěděl, a že mě často zkoušeli, udělali si ze mě legraci nebo je rozhovor přestal bavit, protože neměli náladu na vysvětlování. Pro každého člověka,

⁸³ ŠVAŘÍČEK Roman a ŠEĐOVÁ Klára, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, s. 126

který někde žije celý život, jsou věci každodenního života jasné a tak o tom i mluví. A nad bližšími otázkami často mávne rukou způsobem: „To je přeci jasné.“, nebo „To se tak dělá.“, „To je normální.“ Obzvláště když jsem se s muži dostal do hovoru o hospodářství, několikrát mě zkoušeli, jestli vím, jak se něco dělá nebo jak se něčemu říká. V tomto ohledu jsem byl rád, že pocházím z vesnice a něco mě doma naučili, protože když jsem odpověděl správně, získal jsem si jejich jakýsi respekt a rozhovor pokračoval více neformálně.

Rozhovory nebylo v mnoha případech možné naplánovat na jiný termín, než kdy jsem se ve vesnicích vyskytoval. To bylo hlavně z důvodů pracovní vytíženosti tamních lidí, protože na jejich bedrech stály povinnosti spojené s hospodářstvími a sklizní. Proto se rozhovory často uskutečňovaly na ulici nebo cestou na pole, v některých případech ale i u šálku kávy a s pohostinností jim vlastní.

Při prvním kontaktu jsem se představil a prozradil jsem jim svůj cíl a důvod, proč jsem do vesnice přijel. To ale skoro pokaždé respondenty odradilo a se zmíenkou o tom, že takových lidí jako já už tam bylo hodně a že si nic nepamatují, se rozloučili. Došlo mi, že kdybych tu žil, jezdili za mnou různí výzkumníci a za celé prázdniny bych dělal třeba čtyři nebo pět rozhovorů, asi bych se jim začal také vyhýbat. Proto jsem se při prvním kontaktu s člověkem, s kterým jsem chtěl rozhovor udělat, prezentoval jako turista hledající cestu a až potom co si se mnou dotýčný chvíli povídal, jsem přiznal, za jakým jiným účelem jsem ještě přijel. Tento postup vedl ve všech dalších případech k úspěšnému provedení rozhovoru, někdy i s možností jeho nahrání na diktafon. Protože se ve vesnicích všichni dobře znali a informace se tam velice dobře rozšiřovaly, mnoha lidem jsem se ani nemusel představovat. Bylo vcelku běžné, když mě někdo sám oslovil: „To jste Vy, kdo bydlí u paní K.?“ Všichni respondenti byli velice komunikativní, milí a byli ke mně velice vstřícní. Nesetkal jsem se při výzkumu s žádnými problémy.

3.8 Zpracování dat

Rozhovory nahrané na diktafon se souhlasem respondentů jsem přepsal a okódoval. Do přepisů jsem zapisoval i všechny neverbální komunikace, např. smích, odmlka. Následovala kategorizace kódů, kdy jsem kódy seskupoval podle vzájemných

souvislostí. Ze všech kategorií jsem vybral takové, které nejlépe odpovídají mým výzkumným otázkám. V následující kapitole se pokusím v jednotlivých kategoriích shrnout poznatky z rozhovorů, ale i z nezúčastněného pozorování.

3.8.1 Kategorie

Vztah k ČR – tato kategorie se zabývá tím, jaký mají lidé ve Svaté Heleně a Gerniku vztah k České republice. Proč se do ní stěhují nebo naopak, proč ne. A jejich vnímání vlastní identity.

Vztah k majoritě – život na území jiného národu vyvolává mnoho otázek ohledně vzájemných vztahů s lidmi z majority. Odpovědi na tyto otázky se objevují právě v této kategorii.

Český jazyk – přetrvání českého jazyka jako mateřštiny souvisí s několika způsoby předávání českého jazyka. To, a jak je to nyní s češtinou v Banátu se objevuje v této kategorii.

Vztahy mezi krajany – zde se ukazuje, jak se lidé mezi sebou znají, jak spolupracují, co je spojuje, a co odlišuje.

Turismus – v této kategorii jsou obsaženy názory lidí, žijících ve vesnicích, na současný turistický ruch v Banátu. Jejich kladné a záporné hodnocení. Tato kategorie souvisí i s kategorií Vztah k ČR.

Vzdělání – tato kategorie obsahuje vše, co se v rozhovorech týkalo vzdělání a školství.

3.9 Analýza dat

Tato kapitola je určena ke shrnutí poznatků získaných z rozhovorů a z terénního výzkumu. Každá kategorie je doplněna o ukázkou z rozhovorů. Veškeré necitované informace jsou poznatky z terénního výzkumu.

3.9.1 Vztah k ČR

Češi z Banátu mají k České republice a k Čechům obecně kladný vztah. Do ČR odtud od roku 1989 až do současnosti emigrovalo mnoho lidí. Způsobila to hlavně špatná ekonomická situace v místních krajích a nedostatek pracovních příležitostí.

Paní C.: „No ty mladý to víte, práce nebylo tady tolik. A nebyli zaměstnaní, tak koukali za práci no. Tady se to všechno zavíralo. A teďko už jsou tam deset roků nebo devět. Zpátky nebudou chtít. Nechtějí přijít.“

Pan K.: „Jo, protože není práce, jinak by neodcházeli.“

Během rozhovorů s respondenty jsem se dozvěděl, že byl každý minimálně jednou v ČR. O České republice všichni mluvili hezky až idylicky. Často jsem se setkal s názorem, že v České republice se mají lidé lépe, ale že by tam nechtěli žít, protože mají rádi svůj klid a jediné co jim chybí je, aby se jejich děti vrátily zpět. Několik místních jelo do ČR za prací, kterou si tam i našli, ale po necelém roku se vraceli zpět do Banátu, protože to podle jejich slov prostě nebylo pro ně. Na jejich vlastní půdě je nikdo nehoní, a když něco nestihnou, říkají, že je to nemusí trápit, protože zítra je taky den. Někteří lidé by taky nechtěli platit za byt, když v Rumunsku mají svoje hospodářství. Jiným v České republice zase scházel čerstvý vzduch, klid a vzájemná pospolitost.

Starost lidem dělá stále větší emigrace mladší generace do ČR.

Paní T.: „Tady všechny ty lidi byli až támhle, jak je konec vesnice. Tam byly stavení. Teď tuhle jsou v Čechách, támhle dvě jsou taky v Čechách (ukazujíc na domy). Támhle ty dvě jsou taky v Čechách, až támhle v tom žlutém někdo je. Tak my máme sousedy až tamty tam. Odešli jedni, pak druhý a pak ti si vzali s sebou rodinu, a tak. (...) A teď sem jezdí jenom na dovolenou. Některý to prodali a jiní to neprodali, tak tu jdou na dovolenou. Oni jsou rádi, když přijedou a my jsme taky rádi. Popovídáme si. Tak tu třeba přijedou na čtrnáct dní, něco poopravěj a zase odjedou. Teď tu taky přijeli na čtrnáct dní, tak jsme tu celý rádi.(s úsměvem)“

Pan K.: „Tady bylo hodně lidí v dolech. Teď je to prázdný. Tady zůstali jen postarší, který maj důchody, ale jinak je tady asi 300 lidí. Lidí tady bylo přes tisíc. Teď je tu málo. Teď jestli do 300 lidí jich tu je.“

Kdyby v Banátu byla lepší pracovní příležitost, lidé by se vrátili.

Pan K.: „No kdyby bylo za čím, tak hodně by jich šlo. No ti mladí, radši by šli sem. Jsou tu naučení. A je tady levnějc. Neplatěj se byty a tak.“

V současné situaci by někteří lidé chtěli přimět mladou generaci, která již emigrovala, k návratu zpět anebo by se chtěli za nimi přestěhovat.

Paní C.: „Nevim, třebas to taky vyjde se tam přestěhovat, asi že jo. Ještě máme maminku, má 83 roků. A to ještě von má tatíčka. Pokaď jsou ty starý ještě, abychom je nemuseli po tich nemocnicích tahat“

S rostoucí emigrací, s uvolňováním domů k prodeji a s příchodem turistů roste v myšlenkách některých lidí nedůvěra a ostražitost.

Paní O.: „No, a hodně je jich třeba už pronajaté, Rumuny. To je škoda, to, jindá jsme zamkli a dali jsme klíč za roletu nebo tak nějak to, a teď už trošku, tak nějak jako to... Už to není jako někdy. Už nevíš, kdo sem přijde. Když jsme tady byli sami my, tak my mezi náma jsme si to nedělali. Teď už kdekdo zná, jsou tady penziony, chodí sem turisti nebo...“

3.9.2 Vztah k majoritě

Vezmeme-li v úvahu všechny národnosti, které žijí v Banátu, ať se jedná o Čechy, Slováky, Srby, Němce, Maďary nebo Rumuny, je Banát oblastí multikulturní. Ve vesnicích v rumunském Banátu, které obývají čeští krajané, je patrný vliv kultury majoritní společnosti. Románská kultura se projevila hlavně na výzdobě domů, na nichž můžeme spatřit kachlové obklady nebo velké dřevěné žaluzie. Také ovlivnila i některé tradice. Češi se zde museli naučit také rumunštině a ovládat ji stejně dobře jako mateřštinu, protože je úředním jazykem. Ačkoli v těchto oblastech vládla vždy tolerance mezi Čechy a Rumuny a jinými národnostmi, které tu tvoří minority, udržovali si obyvatelé vesnic od majority jistý odstup. Udržení českého jazyka a českých zvyků jsou toho dokladem.

Lidé v českých vesnicích nechovají k Rumunům žádnou zášť. Nikdo mi nepotvrdil, že by s nimi měli problém.

T: Jaké vztahy máte s Rumuny?

Paní O.: „Dobrý. Jako tudy myslíte co jsou ve vesnici nebo tak? Dobrý.“

Pan P.: „No my s nima nemáme nic,“

Mezi Rumuny a Čechy se v Rumunsku, až na výjimky, neuzavíralo manželství. Ačkoli mezi oběma stranami převažovala vždy tolerance, Češi si zakládali spíše na endogamii. Tento jev jistě napomáhal k udržení české komunity v Banátu a k utužování národní identity.

Pan K.: „Ne, že by se nenáviděli, ale neměli s nima žádný spojení.“

Při zpáteční cestě z Banátu jel v našem autobuse jeden rumunský Čech žijící za Svatou Helenou. Se svými dětmi mluvil jen rumunsky a po cestě pil pálenku. Ostatní lidé se od něj odkláněli a říkali mu, že už není Čech, že je Rumun.

3.9.3 Český jazyk

Užívání českého jazyka našimi krajiny je samo o sobě vypovídajícím faktem o jejich české identitě. Samozřejmě by nebylo k podivu, kdyby po skoro sto devadesáti letech mluvili už jen rumunsky a Rumuny byli. To, že je čeština stále jejich mateřským jazykem dokazuje, že tam uvnitř se cítí být stále Čechy.

Lidé ve vesnicích mezi sebou mluví hlavně českým jazykem. U mladší generace se poněkud vytrácí, protože všude na úřadech, na školách a ve městech slyší jen rumunštinu. Pokud nemají v úmyslu emigrovat do České republiky, ztrácí zájem i o češtinu. S rumunskými vrstevníky se baví jen rumunsky, protože ti nemají důvod učit se česky.

Zásluhu na udržení mluveného i psaného českého slova mají učitelé češtiny, kteří sem byli vysíláni z Československa, ale i učitelé pocházející z řad rumunských Čechů a faráři, kteří hlavně v počátcích zastávali role učitelů. Také v rodinách docházelo k předávání jazykových znalostí z generace na generaci. V neposlední řadě je

to také současný kontakt s Českou republikou, kam odchází mladá generace a která je stále ve spojení s příbuznými ve vesnicích. Dokonce i komunikace s turisty, kteří zavítají do těchto míst, umocňuje znalost češtiny.

Zvláštním úkazem je, že v obou vesnicích, kde byly provedeny rozhovory, se mluví jiným nářečím. Dozvěděl jsem se, že nářečí je jiné v každé ze šesti vesnic a dokonce to mají být takové typy, které už v České republice ani nenalezneme. Nejsem lingvista, ale domnívám se, že to souvisí s místem původu jejich předků.

Důvod, proč si lidé dokázali udržet český jazyk, je dán i mírou izolovanosti vesnic od rumunského obyvatelstva. Čím izolovanější vesnice je např. svou nadmořskou výškou, tím je menší vliv působení jiných kultur. Vliv na to má i přístup k rumunskému obyvatelstvu.

Pan K.: „No to voni, ti co tu bydleli, s Rumunoma ne... Jako, ne že by se nenáviděli, ale „Dobrej den“, „Dobrej den“. A víc s nima nic. Aby se vdávali nebo aby chodili třeba to... Jeden, dva z vesničky. Tehdy se nemohlo ženit nebo vdát, tak šli do rumunský vesničky.. Ani sem Rumuni nechodili. Voni neuměli řeč, tak nechtěli tady bejt. Nelíbilo se jim tady. A nám se zase nelíbilo mezi Rumunama. A tak to bylo, že se to udržovalo.“

Při rozhovorech se ukázalo, že lidé ze Svaté Heleny i z Gerniku mluví plynně česky. S výjimkou pár slov, která se u nás nepoužívají nebo jsou přejata z rumunštiny, došlo vždy k vzájemnému porozumění.

Pan Petr Skořepa, místní učitel, mě provedl školou a ochotně zodpověděl veškeré otázky týkající se vzdělávání našich krajanů. Bylo také zajímavé slyšet jeho názor na různé aspekty života obyvatel Svaté Heleny, kde již delší dobu bydlí a pracuje a má tak jistý přehled. On sám tu vydává časopis Helénské sluníčko a pomáhá organizovat olympiády mezi školami. Podle toho, co jsem se dozvěděl od respondentů, patří v obou vesnicích k váženým. Lidé ho mají rádi a jsou mu vděční za jeho píli s dětmi.

V dnešní době je v místních školách málo dětí. To je jasně dané současným stárnutím populace v českých vesnicích na tomto území.

Paní O.: „Teď už to je špatný. Dřív to byla první a třetí třída a druhá a čtvrtá spolu. Teď jsou od první do čtvrtý všechny.“

3.9.4 Vztahy mezi krajany

Pro Čechy, kvůli izolovanosti vesnic a vymezování se vůči Rumunům, byla od dob prvních kolonistů nejdůležitější vesnická komunita. Z kronik je zřejmé, že lidé se tu sezdávali v rámci jedné vesnice, méně často potom v rámci mezivesnických vztahů. Proto jsou dnes v jednotlivých vesnicích široce příbuzné rodiny.

Je běžné, že si lidé navzájem pomáhají. Pomoc se projevuje například při sklizení různých plodin, kdy se na jednom pozemku sejde hned několik rodin a jiný den jdou ty samé rodiny pomoci na pozemek někoho dalšího.

Paní T.: „Tady si pomáháme. Tady mají zahrádku, tak jsem jim pomáhala na brambory. Tak zítra pudeme sbírat švestky a tak to je.“

Většina respondentů odpovídala na otázku týkající se charakteristiky rumunských Čechů takto:

Paní T.: „Víte, jako v lese dříví.“

Kulturní život spojoval lidi na vesnicích. Dnes vypadá kulturní život takto:

Paní O.: „Tak do kostela v neděli se jde. Tam se každou neděli sejdeme. Taky tam hrajeme na mandolínu.“

Ve Svaté Heleně je obyvatelstvo dvou vyznání. Katolíci a baptisté spolu však vycházejí.

Paní O.: „Ráno v neděli se setkáváme, jdeme do kostela. Povídáme.“

T: Je mezi vámi nějaká rivalita?

Paní O.: „Ne. Jako proč že jo. My věříme v jednoho Boha a oni v jednoho, a každý jinač. Nebo jsou pohřby, to jdeme tam, když je katolický a oni jdou, když je baptistický k nám a tak.“

(...)

„Na Hřbitově mají katolíci křížky a baptisti mají kalich. Ale je to jako, Rumuni třeba mají zvlášť hřbitovy a my ne, my to tak máme... Třeba muž je katolík a žena je baptista, anebo obráceně, tak jsou vedle sebe ne... Anebo, když tady žijeme, jsme živí, žijeme společně a tady mrtví nemůžeme být společně nebo co? no jako žejo?“

Lidé v obou vesnicích se dobře znají a tak není divu, že se zprávy po vesnici šíří rychle.

Paní O.: „Zase jeden o druhém všechno víme. Někdy to je dobrý, někdy špatný. (smích).“

Velký vliv má dnes na obyvatele postupující modernizace. S elektrifikací obcí přišla do domovů místních lidí i televize, internet nebo mobilní telefony. Vadí, že není ve Svaté Heleně rozveden vodovod a není vybudovaná kanalizace? Na to jsou tamní lidé zvyklí a naučili se s tím žít. Ale komunikovat se svými příbuznými přes internet? To je něco lákavého. Modernizace je patrná i z počtu nainstalovaných satelitů na domech místních lidí, kteří mají nyní možnost sledovat, co se děje ve světě ze svého obýváku. Nebezpečí rozrušení vzájemné integrity mezi obyvateli českých vesnic se týká hlavně mladší generace, která má k modernizaci poměrně vstřícnější přístup.

Ač je to neuvěřitelné, setkal jsem se v obou vesnicích s lidmi, kteří v životě nenavštívili i jiné české vesnice než tu svoji. Vše co k životu potřebovali, našli buď ve Svaté Heleně nebo Gerniku, a dál už nemuseli.

3.9.5 Turismus

Turismus je v současné době považován za nejlepší pomoc banátským Čechům. Různé cestovní kanceláře lákají lidi, aby se přijeli podívat na naši kulturu, jak vypadala před dvě stě lety. Sami lidé návštěvy turistů vítají s otevřenou náručí. Přece jenom, je to kontakt s někým novým a možnost dozvědět se něco nového. Šetrný turistický ruch má zastavit odsun lidí z Banátu a dát jim možnost uživit se. Lidé, dnes už většinou důchodci žijí ze svých důchodů a z toho, co si sami vypěstují. Možnost přivýdělnku je pro ně vítaná záležitost. Ovšem naskytá se otázka, jestli je tím pravým řešením pro rozvoj našich krajanů, udělat z nich jakési živé skanzeny. Ne všichni turisté zde splňují šetrný turistický ruch.

Odpoověď na otázku, jestli jsou lidé rádi, když k nim jezdí turisté.

Pan K.: „N: To máte Český národ. Jako když přijedou Češi s Čechama. Jako když máš svoje děti a cizí děti. Všechny jsou hodní, ale když jsou tvoje, jsou tvoje.“

Názory na přijíždějící turisty:

Paní O.: „Podle jak. Jsou některý, který, my říkáme třeba tady našim Rumunům jako že v Čechách je civilizace a některý opravdu nás tady překvapí, že přijdou sem a že řekneš tohle je civilizace? Jak vypadají, co dělají.“ (...) „Jsou někteří tak roztrhaní, nevím jak, nechci pomlouvat, ale opravdu někdy se fakt za ně stydíme. Protože Rumuni si pak ukazují a říkají, tomu říkáš civilizace? Za sebou nechají takový nepořádek. Byli tady, takový autobus, stáli tady jednu noc. Ty když odjeli, toho bylo! Tolik bordelu tady bylo. Kdyby nám to nechali tak my bysme to uklidili ale to bylo, rozházené všude... ale jsou některý který.. jako není každý takový. Tak jako oni nejsou všichni stejní tak ani češi. Někteří myslí že jdou opravdu někam do džunglí.“

„Já myslím, že tich lepších je víc. Ale na ty dobrý oni neukážou, oni ty viděj, ty co dělají nepořádek. To je všude a bude to a bylo to. Nebo třeba někde v Čechách by do pěti ráno nikdy nezpívali a nepili jako tady žejo. Já kdybych byla tam, kteří bydlí kolem toho obchodu tak já bych nemohla spát, já bych to jako nedovolila. Opravdu. Ty lidi si taky chtějí odpočinout. A v Čechách to někde je? Není to. V Čechách aby do rána třeba zpívali na ulici.“

Pan P.: „Turistů sem chodí hodně, každý rok víc a víc a víc. Po horách a tak. Pijou a nemůžou se zastavit. Jsem rád, že tady jsou, vydělá se víc. V zimě nic, v létě si vydělám a v zimě z toho žiju, tady má každý všechno doma a nepotřebuje nic kupovat.“

Paní N.: „Nám to tak jako nevadí, ale ti co tady s tima motorkama jezdili no to už tady strašně moc lidí proti tomu mluví, jsou rozzlobení. To dělá hluk, to se nám třese stavení když jedou. A to je prach za nima, že to vypadá jako kdyby hořelo, musíme mít zavřený okna. V Rumunsku dělají takový, jsou strašně hloupí, blbí na to. Když vyjdou někam mezi lidi. Oni se nechovají jako lidi ale jako vandalové. To bylo včera a předevírem, to jich tady bylo. To je strašný tady to co dělají.“

Pro představu, tu odcituji i jeden názor ze strany turistů. Jedná se o rozhovor nad tím, proč přijel do Banátu jezdit na čtyřkolce.

Pan R.: „My jsme říkali, hele, my tady jezdíme po cestě, po který se jezdí traktorama, proprdíme se tady krajinou. V Čechách se nedá, na Šumavě se nedá, v Krkonoších se nedá nic, a navíc ať to člověk chce nebo nechce my přivezeme těm místním nějaký prachy jako jo. Prostě zaplatíš jim tady za ubytování, za tohle a pro ně to je zisk. Jako oni tady mají něco do huby už.“

3.10 Závěry výzkumu

Nyní se pokusím shrnout všechny poznatky z terénního výzkumu a zodpovědět výzkumné otázky. Jsem si vědom, že tento výzkum má pouze pravděpodobnostní hodnotu, protože se informace od získaného počtu respondentů nemohou vztahovat na každého obyvatele českých vesnic. Navíc byly rozhovory provedeny jen ve Svaté Heleně a Gerniku. Ale přesto se pokusím stručně shrnout, co jsem se dozvěděl.

Vztah k České republice mají obyvatelé vesnic v Banátu kladný. To potvrdili úplně všichni respondenti. Česká republika pro ně znamená symbol lepšího života. Někdy je tato představa až moc idealizovaná. Rumunský Banát se v současné době nachází v krizi, protože trpí úbytkem mladé generace, která se stěhuje do Čech. Starší generaci tu drží hospodářství, které nechtějí opustit a někteří lidé tu mají ještě své rodiče a s ohledem k nim, do ČR ještě nechtějí. Radši by byli, kdyby se situace v Banátu zlepšila a byl zde takový počet pracovních míst, aby se tam lidé zase začali vracet. Sice považují Českou republiku za svou původní vlast, ale Banát je pro ně domovina. Zvykli si na chod života v něm. S Rumuny ve vesnicích nemají žádné problémy. Rumuni jsou v Banátu většinou pastevci. Ačkoli se Češi cítí být vzdělanější a kultivovanější než oni, obě strany se tolerují. Z jistých důvodů vstupovali do manželství jen s Čechy. Mezi vesnicemi nefunguje nějaká větší návštěvnost, s výjimkou trhů, kulturních akcí a školních olympiád. Škola se zaslouhuje o stálé udržování češtiny ve vesnicích, avšak dospívající mládež už nemá tendence udržet si české povědomí. Daleko větší snahu má starší generace.

Vztahy mezi sebou naši krajané mají vřelé. Všichni jsou věřící a i v náboženství jsou k sobě tolerantní. Kulturní akce se v současnosti ze života Banátských Čechů vytrácejí. Je to způsobeno hlavně malým počtem dětí ve škole a faktem, že nadpoloviční

většina lidí ve vesnicích je důchodového věku a ti mají dost práce na svých pozemcích. V současnosti se lidé scházejí na mších, na trzích a jednou za rok nějakém festivalu (v loňském roce Festival Banát).

Češtinu ovládají všichni Češi. Mezi sebou mluví jediné česky. S Rumuny mluví rumunsky. Češtinu zde rozvíjejí čeští učitelé, ale také je rozvíjena návštěvami turistů.

V otázce turismu jsou lidé vděční za to, že tam turisté jezdí. Vadí jim ale, když tam nepřijedou s úmyslem provozovat šetrnou turistiku, ale vyjezdít se na čtyřkolce. Všem vadí hluk a prach, který se zvedne, když kolem nich čtyřkolka projede. Na druhou stranu jsou rádi, že jim turisté zaplatí za nocleh a jídlo.

Národní identita o nás říká to, kým jsme. Naší vlastní národní identitou se definujeme. To znamená, že s některým národem se ztotožňujeme a od jiného se vymezujeme. V podstatě se identita určuje sdílením jazyka, historie, území, zvyků a hodnot a také vlastním přesvědčením.

Obyvatelé všech šesti vesnic v rumunském Banátu se považují za Čechy. Proto můžeme o jejich vesnicích mluvit jako o českých a proto o nich samotných hovoříme jako o rumunských Češích nebo jako o našich krajanech. Dokazují to i při sčítání lidu v Rumunsku, při kterém uvádějí českou národnost.

Paradoxem je, že příchozí emigranti z Banátu jsou v Čechách označováni jako cizinci nebo Rumuni, přestože jsou pro samotné Rumuny také cizinci. Jediné, co je spojuje s Rumuny, je státní občanství a proto dochází někdy k diskriminaci Čechů z Banátu.

IV. Závěr

V teoretické části jsem stručně popsal historii Banátu. Dále první dvě vlny osídlení a založení českých vesnic v Banátu. Historický kontext jsem uvedl i v dalších kapitolách věnovaných obživě, vzdělání nebo náboženství. Dále jsem zpracoval tyto kapitoly z pohledu současnosti a zajímal jsem se i o reemigraci Čechů do ČR a projekty pro udržení života ve vesnicích. Výsledky cíle praktické části jsem shrnul v závěru výzkumu. České vesnice v rumunském Banátu, ve kterých žijí ještě stovky našich krajanů, jejichž předci odešli do Rumunska za lepším životem, vytvářejí unikátní kulturní prostředí. Obklopeny rumunským obyvatelstvem a v izolaci od původní vlasti si Češi udrželi český jazyk, katolickou víru a českou národnost. Nepoddali se asimilaci s majoritní společností, ale ponechali si svoje zvyky a tradice z původní vlasti, které předávali z generace na generaci.

Odcházení mladé generace vidí Banátští Češi jako největší problém. Myslím, že pokud nezůstanou v Banátských vesnicích žádní mladí Češi, všechny tradice spojené se svatbou, křtem i pohřbem budou mrtvé.

Všechny vesnice našich krajanů vyžadují pozornost světa, neboť bez pomoci zaniknou. Dlouhou dobu žili, nepozorováni okolním světem, ve stínu divoké přírody. A lidé v nich přežili. Obrnili se vírou a překonali nelehké životní zkoušky. Jsou to houževnatí a vstřícní lidé. Jejich hodnoty jsou ušlechtilé v našem slova smyslu. V posledních letech se situace změnila a oni se mohli vrátit do země, k níž nikdy neztratili respekt a loajalitu. Česká republika představuje pro mladé lidi lepší živobytí a tak možnosti přestěhovat se do ní ihned využili. Ale starší generace už se znovu nechce přizpůsobovat. Chtějí v poklidu dožít ve svých domovech. Avšak každý nemá na to, aby začal od začátku. Snaha naší republiky a organizací v ní je, aby se podařilo zastavit úpadek zdejší životní situace a pomoci zdejší kultuře přežít. Je více projektů, které by měly tuto situaci zlepšit. Zatím vyhrává agroturistika. Je pravda, že s turisty do těchto míst proudí i finance, ale mám dojem, že s tím vším se tato kultura mění. Je otázkou, zda se naši krajané chtějí vyrovnat nám, anebo my je chceme udržet v živém skanzenu, anebo jim pomoci se asimilovat mezi nás. Zatím nedokážeme určit, jakým směrem se vydáváme díky zásahům naší kultury do jejich. Jasně je, že kvůli turistům se přestavují koupelny a záchody, zavádí se moderní stroje atp.

V. Přílohy

5.1 Seznam respondentů

5.1.1 Svatá Helena

Paní K. – 55 let, důchodkyně, baptistka, sestra pana K., vdova, žije ve Svaté Heleně

Pan K. – 60 let, důchodce, baptista, bratr paní K., žije v ČR

Paní O. – 34 let, prodavačka, baptistka, žije ve Svaté Heleně

Pan P. – 46 let, prodavač, katolík, žije střídavě ve Svaté Heleně a v ČR

Pan S. – 36 let, učitel, katolík, pochází z ČR, žije ve Svaté Heleně

Paní T. – 59 let, důchodkyně, katolička, manželka pana T., původem Rumunka, žije ve Svaté Heleně

Pan T. – 64 let, důchodce, katolík, manžel paní T., žije ve Svaté Heleně

5.1.2 Gernik

Paní C. – 71 let, důchodkyně, katolička, žije v Gerniku

Paní E. – 62 let, důchodkyně, uklízečka v penzionu, katolička, žije v Gerniku

Pan M. – 74 let, mlynář, katolík, žije v Gerniku

Paní N. – 69 let, důchodkyně, katolička, žije v Gerniku

Pan R. – 32 let, turista, bez vyznání, žije v ČR

Pan U. – 38 let, zemědělec, katolík, manžel paní U., žije v Gerniku

Paní U. – 37 let, žena na mateřské dovolené, katolička, manželka pana U., žije v Gerniku

5.2 Obrazová příloha

Obr. 1 Mapa Banátu⁸⁴

⁸⁴Zdroj: <http://absolventi.gymcheb.cz/2006/elias/budoucnostcechu.html>

VI. Zdroje

6.1 Knižní zdroje

DOKOUPIL, I., Svoboda, J. *Banát: Turistický a vlastivědný průvodce českým Banátem*. Brno: Kudrna, 2002. 159s.

HRŮZA, František. *Ze Svaté Heleny do Čech*. 1. vydání. Ostrava: Vydavatelství A-ALEF, 1995. 124 s. ISBN 80-85237-49-0.

JECH, Jaromír; SECKÁ, Milena; SCHEUFLER, Vladimír; SKALNÍKOVÁ, Olga; *České vesnice v rumunském Banátě*. Praha: Vydal Ústav pro etnografii a folkloristiku, 1992. 204 s. ISBN 80-85010-36-4.

KLÍMA, Stanislav, *Čechové a Slováci za hranicemi*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství Otto, 1925. 303 s.

KOCMAN, Josef a Jan KONFRŠT. *Vyprávění o Banátu: povídání s Janem*. Vyd. 1. Marčovice: Euroservice 1999, 2011, 176 s. ISBN 978-80-903870-2-7.

KVAČEK, Jiří. *Český Banát: život a tradice českých obyvatel rumunského Banátu*. Editor Jiřina Langhammerová. Praha: Národní muzeum, 2009, 111 s. ISBN 978-807-0362-501.

MÍČAN, Vladimír. *Za chlebem vezdejším: Evangelisační návštěva československých osad evangelických v Rumunsku*. Brno: Biblická jednota, 1931. 128 s.

SECKÁ, Milena. *Češi v rumunském Banátu*. In: *Češi v cizině: č. 8*. Praha: Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd ČR, 1995.

ŠVARŤÍČEK Roman a ŠEĎOVÁ Klára, *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, 2007, 377 s. ISBN 978-80-7367-313-0.

URBÁNEK, Radim. *Češi v rumunském Banátu*. 1. vydání. Vysoké Mýto: Vydalo Regionální muzeum ve vysokém Mýtě, 2003. 25 s. ISBN 80-239-0390-X.

6.2 Internetové zdroje

ČERMÁKOVÁ, Helena. Krajanský vzdělávací program. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2012, 4. 7. 2012 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/krajansky-vzdelavaci-program>

ČLOVĚK V TÍSNI. Probíhající pomoc: Rozvoj šetrného cestovního ruchu. *Člověk v tísní* [online]. Praha, 2013 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: <http://www.clovekvtsni.cz/cs/humanitarni-a-rozvojova-pomoc/zeme/rumunsko/programy>

DOKOUPIL, Ivo. ČESKÉ VESNICE: Základní informace o českých vesnicích. *PRÁZDNINY U KRAJANŮ: Turistika v českých vesnicích rumunského BANÁTU* [online]. 2011 [cit. 2013-03-24]. Dostupné z: http://www.banat.cz/ceske_vesnice.htm

DOKOUPIL, Ivo. *Prázdniny u krajanů: Turistika v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. České vesnice: Základní informace o českých vesnicích: Člověk v tísní, 2010 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <http://www.paladix.cz/clanky/ceske-vesnice-v-horach-rumunskeho-banatu.html>

Historie Rumunska. In: *CK MUNDO* [online]. Hradec Králové [cit. 2013-03-20]. Dostupné z: <http://www.mundo.cz/rumunsko/historie>

CHARVÁT, Jiří. *České vesnice v horách rumunského Banátu: Ostrůvky české komunity, které nebyly zasaženy morovou ranou kolektivizace venkova a jichž se nedotkla ateistická převýchova*. [online]. 26. 10. 2004 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <http://www.paladix.cz/clanky/ceske-vesnice-v-horach-rumunskeho-banatu.html>

KUPSA, Michal. *Michal Kupsa alias "Kapsa" - Webová prezentace* [online]. 2007 [cit. 2011-05-03]. České vesnice v Rumunském Banátu. Dostupné z WWW: <http://www.michalkupsa.cz/clanek.php?article=7>

Svatá Helena: *Krajané v českých vesnicích rumunského Banátu* [online]. 2008 [cit. 2011-05-03]. Dostupné z WWW: <http://www.svata-helena.eu/index.htm>

VACÍK, Jan. *Krajané ve světě* [online]. 1. 11. 2010 [cit. 2011-05-03]. Historie území Banátu. Dostupné z WWW: <http://www.krajane.estranky.cz/clanky/historie-uzemi-banatu/historie-uzemi-banatu.html>